

JÄÄKÖ LAPSEN KRISTILLINEN KASVATUS SEURAKUNNAN LAPSITYÖN VARAAN?

Kristillinen kotikasvatus Kymin seurakunnassa

Anna Laine

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia ammattikorkeakoulu,

Diak Itä, Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon

nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus +

lastentarhanopettajan pätevyys

TIIVISTELMÄ

Laine, Anna. Jääkö lapsen kristillinen kasvatus seurakunnan lapsityön varaan? Kristillinen kotikasvatus Kymin seurakunnassa. Diak Itä, Pieksämäki, kevät 2012, 68 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyöntekijän virkakelpoisuus + lastentarhanopettajan pätevyys.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, mikä on kristillisen kotikasvatuksen asema nykypäivänä. Tutkimus suoritettiin Kymin seurakunnan alueella. Tavoitteena oli selvittää, onko kristillistä kotikasvatusta vielä ja miten se ilmenee käytännössä. Myös vanhempien näkemyksiä kristillisestä kasvatuksesta tutkittiin. Lopuksi kartoitettiin vanhempien tuen tarvetta kristillisessä kasvatuksessa.

Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena. Kysely jaettiin Kymin seurakunnan lapsityön kerhoihin osallistuvien lasten vanhemmille. Täytettyjä lomakkeita palautui 131. Vastaukset analysoitiin SPSS-ohjelman avulla. Avointen vastausten analysoinnissa käytettiin vastausten ryhmittelyä aihepiireittäin.

Tuloksista kävi ilmi, että kristillinen kotikasvatus on melko vähäistä. Yleisimmäksi kristillisen kasvatuksen muodoiksi nousi lapsen kanssa rukoilu sekä virsien ja hengellisten laulujen laulaminen. Raamatun lukeminen ja kotien hartaushetket olivat hyvin harvinaisia. Eettiset keskustelut olivat selkeästi yleisempiä kuin hengelliset ja uskonnolliset. Raamatun opetukset vaikuttivat kysytyistä asioista vähiten lasten kasvatukseen. Useampi vanhemmista oli samaa mieltä siitä, että kristillinen kasvatus kuuluu seurakunnalle, kuin siitä, että se kuuluu kodille. Tukea ei suuremmin toivottu kummeilta eikä isovanhemmilta. Seurakunnalta tukea oli saatu keskimäärin enemmän kuin toivottiin. Tueksi riitti usein seurakunnan järjestämä toiminta. Tukea toivottiin eniten Raamatun kertomusten ja uskonnollisten juhlien merkitysten avaamisessa lapselle.

Johtopäätöksissä todettiin, että kristillisen kasvatuksen käsite on hämärtynyt. Vanhempien kasvatuksesta löytyy kristillistä sisältöä, mutta sitä ei aina mielletä kristilliseksi kasvatukseksi. Vanhemmat jaettiin vastusten perusteella kolmeen ryhmään kristillisinä kasvattajina: passiiviset, satunnaisesti aktiiviset ja aktiiviset. Kristillisen kasvatuksen merkityksen todettiin vähentyneen. Vanhemmat pitivät kuitenkin kristinuskon perusasioiden tietämistä yleissivistyksenä. Vaikka kristillistä kotikasvatusta on edelleen, ollaan kasvatusvastuuta siirtämässä enenevässä määrin seurakunnan harteille.

Asiasanat: kristillinen kasvatus, kotikasvatus, seurakunta, lapsityö, kasvatuskumppanuus, kvantitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Laine, Anna. Is the Christian education of a child in the hands of church? Christian education at home at the parish of Kymi. Language: Finnish. Pieksämäki, Spring 2012, 68 p., 3 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of this study was to investigate the state of the Christian education at home today. The study was carried out in the region of the parish of Kymi. The aim of the research was to find out if Christian education at home still exists and how it is manifested. The parents' visions about Christian education were also studied. Lastly, it was questioned if the parents needed support in Christian education.

The study was carried out as a quantitative questionnaire. It was delivered to parents whose children participated in children's clubs of the parish of Kymi. 131 filled forms were returned. The answers were analysed with SPSS-program. Open answers were grouped in order to analyse them.

Results show that Christian education at home has diminished. General forms of Christian education are praying with the child and singing hymns and other spiritual songs. Reading the Bible and having worship moments at home is very rare. Ethical conversations are clearly more common than spiritual and religious ones. Contents of the Bible have the least effect on raising the child. Christian education is considered more as a duty of church than of home. Parents do not ask much help from godfathers and godmother or the grandparents. The support from the parish is more often had than hoped for. The activity arranged by the parish is often support enough. The support is commonly hoped in explaining the stories of Bible and the meaning of the Christian occasions to the children.

In conclusion, the concept of Christian education has been blurred. Christian content is found in the parents' education, but they do not always think of it as Christian education. Based on the answers the parents were divided into three groups as Christian educators: the passive ones, occasionally active ones and the active ones. The meaning of the Christian education has diminished. However, the parents thought that the basics of the Christian religion are part of common knowledge. Although the Christian education still exists at home, the responsibility of it is being transferred to the church.

Keywords: Christian education, education at home, congregation, work among children, educational partnership, quantitative research

SISÄLLYS

1 KRISTILLISEN KASVATUKSEN ASEMA	6
2 LAPSI JA USKONTO.....	7
2.1 Lapsen kehitys.....	7
2.2 Lapsen uskonnollinen kehitys.....	8
2.3 Lapsen jumalakäsitys ja spiritualiteetti	10
2.4 Uskonto osana lapsen kokonaisvaltaista kasvatusta	11
3 KRISTILLINEN KASVATUS.....	14
3.1 Uskontokasvatus ja kristillinen kasvatus	14
3.2 Kristillinen kotikasvatus	17
3.3 Kirkon varhaiskasvatus	20
3.4 Seurakunnan lapsi- ja perhetyö	22
4 KASVATUSKUMPPANUUS	25
4.1 Yhteiskunnan rooli.....	25
4.2 Seurakunnan rooli	26
4.3 Kummien ja isovanhempien rooli	28
5 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA.....	30
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	33
6.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä	33
6.2 Tutkimusmenetelmä, aineistonkeruu ja -analysointi	34
7 TUTKIMUSTULOKSET	37
7.1 Taustatiedot.....	37
7.2 Seurakunnan toimintaan osallistuminen ja kristillisuus kotona.....	38
7.3 Kasvatuksen lähtökohdat	39
7.4 Kristillinen kotikasvatus käytännössä.....	40
7.5 Näkemyksiä kristillisestä kasvatuksesta	45
7.6 Tuen tarve	46
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	50
8.1 Vanhemmat kristillisinä kasvattajina	50
8.2 Kristillisen kasvatuksen arvostus ja kasvatusvastuu.....	53
8.3 Tuki koetaan riittäväksi.....	54

9 TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA	56
9.1 Tutkimuksen luotettavuus	56
9.2 Tutkimuksen eettisyys.....	57
9.3 Tutkimuksen anti.....	58
LÄHTEET	61
LIITTEET	68
Liite 1: Saatekirje huoltajille.....	68
Liite 2: Ohjeet kyselyn jakajalle ja vastaanottajalle.....	69
Liite 3: Kysely.....	70

1 KRISTILLISEN KASVATUKSEN ASEMA

Tutkimus lähti Kymin seurakunnan toiveesta selvittää, jääkö kristillinen kasvatusta seurakunnan varaan. Kirkko on ollut vuosisatojen ajan tärkeässä asemassa suomalaisen kulttuurin luojana ja ylläpitäjänä (Kallioniemi 2003, 54). Sillä on myös pitkä historia kasvatuksen ja opetuksen saralla. Kristillinen kasvatusvastuu kuuluu kuitenkin ensisijaisesti kodeille ja vanhemmille. Seurakunnan tehtävä on olla vain tukemassa sitä. (Salmensaari 2003, 220.) Vaikuttaa kuitenkin siltä, että kristillinen kasvatusvastuu olisi siirtymässä seurakunnan harteille. On hyvä kartoittaa, mikä tilanne todellisuudessa on. Jääkö kristinusko lapsilla irralliseksi osa-alueeksi, joka kuuluu vain seurakunnan kerhoon vai näkyykö se myös kotona? Onko kristillinen kotikasvatusta vielä voimissaan vai jääkö kristillisen perinteen siirtäminen seurakunnan tehtäväksi?

Aihe on mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Nykypäivänä ihmiset eroavat kirkosta helpommin. Monet hengelliset asiat maallistuvat vähitellen ja kristinuskon opettamista kouluissa kyseenalaistetaan. Yhteiskunta on jättämässä kristinuskon opettamisen ja kristillisen perinteen säilymisen kirkon varaan. Ovatko kodit tekemässä samoin? Vaikka kristinusko on osa eurooppalaista historiaa ja kulttuuria, on kristillinen perinne ohentunut suuresti. Eri uskontojen näkyvä lisääntyminen ja niiden välinen vuoropuhelu saavat ihmisen etsimään ja arvioimaan omia uskonnollisia juuriaan. (Kokkonen 2010.) Kristillisen kasvatuksen asemaa heikentää myös muiden uskontojen vahva vaikutus ja suvaitsevaisuuden vaatimus. Muiden uskontojen salliminen nostaa kysymyksen yhteen katsumukseen pohjautuvan uskonnollisen kasvatuksen oikeutuksesta.

Suomi osallistui vuonna 2008 tutkimukseen, jonka järjesti ISSP (International Social Survey Programme) ja jossa tutkittiin uskontojen vaikutusta ihmisiin. Tutkimuksen mukaan 90 % suomalaisista kertoo tulleensa kasvatetuksi luterilaisuuden mukaan. Tutkimuksen mukaan useampi seuraa äitinsä kuin isänsä uskonnollista vakaumusta. Kodin uskontokasvatusta on vaikuttanut lapsen uskonnollisuuteen enemmän kuin aikakausi- vai- kutteet. (Ketola, Niemelä, Palmu & Salomäki 2011, 48, 50, 57.) Kodin kristillisellä kasvatuksella on siis edelleen merkitystä, vaikka ympäristö väheksyisi uskonnollisuutta ja hengellisyyttä. Kysymys kuuluukin, onko kristillistä kotikasvatusta vielä olemassa?

2 LAPSI JA USKONTO

2.1 Lapsen kehitys

Lapsen kognitiivista kehitystä tutkinut Jean Piaget jakaa lapsen kehityksen neljään vaiheeseen: sensomotorinen, esioperationaalinen eli prekausaalinen, konkreettisten operaatioiden vaihe ja muodollisten operaatioiden vaihe. Näistä tutkimukseni kannalta oleellisin on esioperationaalinen vaihe, joka ajoittuu 2-7 ikävuoden välille. Lapsen ajattelulle on tyypillistä minäkeskeisyys. Hän ei ymmärrä, että on muitakin näkökulmia kuin hänen omansa. Lapsen kielenhallinnan kehitys on nopeaa ja hän oppii käyttämään kieltä itsenäisesti. Hänen ajattelunsa on konkreettista. Lapsi oppii ensimmäisiä uskonnollisia käsitteitä tämän vaiheen aikana. Piaget jakaa lapsen moraalisen kehityksen kahteen vaiheeseen: heteronominen moraalisuus ja autonominen moraalisuus. Jälkimmäistä lapsi ei saavuta ennen 12 ikävuotta. Heteronomisen moraalisuuden vaiheessa lapsi ei osaa eläytyä muiden tilanteisiin. Hän ei myöskään osaa huomioida teon motiivivia. Teon seuraukset määräävät, oliko teko oikein vai väärin. (Holm 2003, 26–28.)

Varhaislapsuudessa, alle 3-vuotiaana, lapset tarvitsevat paljon rakkautta ja huomiota. Tärkeää on myös kuulumisen tunteen syntyminen. Luottamus ja perusturvallisuus rakentuvat tässä vaiheessa. Lapset vastaanottavat paljon tunneviestejä. Pieni lapsi oppii matkimalla aikuista. Leikki-ikäinen lapsi oppii puhumaan ja käyttämään kieltä. Ajattelu on konkreettista ja jäsentymätöntä, eikä se riitä uskonnollisten käsitteiden ymmärtämiseen. Niiden merkitys aukenee ja syvenee lapselle hänen kasvaessaan. Raamatun kertomukset ja vertaukset ovat sopivaa tiedollista materiaalia leikki-ikäiselle. Alle kouluikäinen jaksaa kuunnella niitä, vaikkei ymmärrä vielä kaikkea. Syntyneet mielikuvat auttavat häntä ymmärtämään sisällön myöhemmin. Lapset tarkkailevat, miten aikuiset suhtautuvat Raamatun sanaan. He voivat oppia, että siitä saa tietoa, lohtua, voimaa ja viisautta. Lapsi alkaa vähitellen ymmärtää Raamatun antamia elämänohjeita. (Kinnunen 2011, 23–24, 61, 111–113.)

Vaikka lapsen ajattelu on hyvin konkreettista vielä 3-5-vuotiaana, alkaa hän pikkuhiljaa ymmärtää symbolista tasoa. Hänen sanavarastonsa kasvaa ja omatoimisuutensa lisääntyy. Lapsi elää hetkessä ja tutkii maailmaa kaikilla aisteillaan. Tarinat, laulut, runot ja

leikit ovat merkityksellisiä lapselle, ja niiden kautta hän oppii uskonnon sisällöstä. (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008b, 43.) Lapsi oppii tekemisen kautta. Kaikki, mihin hän saa osallistua itse, jää paremmin mieleen. (Kinnunen 2011, 85, 109–110.)

Lapsi tarvitsee pysyviä ja vakaita kiintymyssuhteita. Kiireinen ja nopeatempoinen elämä ei aina anna siihen mahdollisuutta. Tutut ihmiset, esimerkiksi tuttu lastenohjaaja, ovat lapselle tärkeitä kiinnekohtia. (Kantola 2003, 116.) Lapsi tarvitsee aikuisia ja sukupolvien välistä vuorovaikutusta kasvaakseen. Jos suurin osa kontakteista kohdistuu ikätovereihin, lapsi jää tietyllä tavalla keskenkasvuiseksi. Lapset, jotka viettävät paljon aikaa yhdessä vanhempiensa kanssa, voivat myöhemmällä iällä paremmin. Aikuisilla on vastuu, sillä lapset luottavat heidän mielipiteisiin oikeasta ja väärästä. (Kinnunen 2011, 143–145.)

2.2 Lapsen uskonnollinen kehitys

Lapsen hengellinen kasvu on koko persoonan kasvua (Kinnunen 2011, 147).

Lapsen uskonnollinen kehitys ei ole irrallaan muusta kehityksestä, vaan on osa lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Se tapahtuu vuorovaikutuksessa kasvuympäristön kanssa. Jumalakuva kehittyy rinnakkain lapsen minäkuvan ja ihmiskuvan kanssa. (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008b, 43.) Ympäröivät aikuiset, asenteet ja ajattelutapa vaikuttavat lapsen jumalakäsitykseen ja uskonnolliseen ajatteluun (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008a, 40). Lapsen uskonnollinen kehitys liittyy vahvasti varhaislapsuuden tunnekokemuksiin. Tunteilla on suurempi merkitys kuin tiedollisella opetuksella. (Kinnunen 1996, 15.) Lapsen hengellisen elämän kehitykseen vaikuttavat ajattelun ja tunne-elämän kehitys sekä ulkoiset tekijät, kuten koti, kaverit ja media. Lapsen psyykkisen kehityksen vaiheet tunteva kasvattaja kykenee ymmärtämään lapsen uskonelämää ja ruokkimaan sitä oikealla tavalla. (Kinnunen 2011, 21.)

Uskontopsykologiassa lapsen ensimmäisten ikävuosien uskonelämää kuvataan äiti-uskonnon tai isä-uskonnon vaiheeksi. Silloin lapsi näkee vanhempiensa uskonelämän osana omaansa, sillä heidän muukin elämänsä on yhteistä. (Kinnunen 2011, 23.) Var-

haislapsuudessa luodaan pohja lapsen myöhemmälle uskonnolliselle kehitykselle. Pieni lapsi aistii läheisten ihmisten asenteet ja tunneilmapiiri vaikuttaa hänen suhtautumiseensa uskonnollisiin asioihin vielä aikuisenakin. (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008b, 43.)

Uskonelämästä voidaan erottaa kolme osa-aluetta: tunnealue, tiedollinen alue ja toiminnallinen alue. Näistä ensimmäinen on voimakkain varhaislapsuudessa. Tiedollinen alue tulee mukaan, kun lapsen ajattelu kehittyy vähitellen konkreettisesta abstraktimmaksi. Ennen sitä tiedolliset asiat liittyvät vahvasti tunnekokemuksiin asioista. Toiminnallisuus näkyy siinä, miten usko vaikuttaa yksilön elämässä. Lapsella sitä ovat leikkiminen, laulaminen, liikkuminen, itse tekeminen ja jutteleminen. (Kinnunen 1996, 16-17.) Uskontoon kuuluu muutakin kuin teologisia käsitteitä, kuten lauluja, leikkejä ja kertomuksia. Niiden kautta lapselle välittyy paljon uskonnon sisällöstä, vaikkeivät he vielä ymmärräkään abstrakteja käsitteitä. (Holm 2003, 29.) Lapsi voi oppia uskonnollisia ilmaisuja ja käyttää niitä. Se ei kuitenkaan tarkoita, että lapsi ymmärtäisi, mistä puhuu. (Kinnunen 2011, 23.)

Lapsen uskon piirteisiin kuuluvat uskon itsekeskeisyys, luonnollisuus, ja "tässä ja nyt"-asenne, sekä mielikuva ihmisen näköisestä Jumalasta (Kinnunen 1996, 18-20). Lapsen uskon sanotaan olevan vilpittömimmillään 5–6 vuoden iässä. Hänellä on tietoa Jumalasta ja hän rakastaa Jumalaa koko sydämellään. (Kinnunen 2011, 28.) Belgiassa tehdyn tutkimuksen mukaan sukupuolen vaikutus lapsen uskonnollisuuteen näkyy jo 3–4 vuoden iässä. Tutkimuksessa pojat ottivat enemmän mallia äidistään uskonnollisessa elämässään, kun taas tytöt olivat itsenäisempiä. (Räsänen 2008, 293.)

Kokemukset kaikkivaltiaasta ja rakastavasta Jumalasta tukevat alle kolmevuotiaana lapsen perusluottamusta elämään (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008b, 43). Rukoukset tukevat lapsen turvallisuuden tunteen kehitystä. Se myös vahvistaa hänen käsitystään Jumalan voimasta, turvallisuudesta ja pyhydestä. (Kinnunen 2011, 24.) Lapselle, joka saa turvallisesti ja johdonmukaisesti tutustua Jumalaan ja Jeesukseen ja oppii rukoilemaan, voi rakentua inhimillisen kaltainen kiintymyssuhde Jumalaan. Tämä voi olla kantava voima vastoinkäymisten kohdatessa ja kaiken muun muuttuessa ja särkyessä ympärillä. (Kantola 2003, 116–117.)

2.3 Lapsen jumalakäsitys ja spiritualiteetti

Lapsen jumalakäsityksen muodostumista ovat tutkineet mm. Sigmund Freud ja Erik Erikson. Freudin mukaan varhaiset tunnekokemukset lapsen ja isän välillä muodostavat perustan, jolle lapsen jumalakäsitys rakentuu. Eriksonin teoria on samankaltainen, mutta hän korosti myös äidin roolia lapsen jumalakäsityksen synnyssä. Eriksonin mukaan pyhyyden kokemus liittyy lapsen varhaisiin kokemuksiin äidistään. (Tirri 2002, 17–18.) Lapsi kokee ensimmäiset hengelliset kokemuksensa sylissä. Vanhemman läheisyyden tuoma turva luo pohjan Jumalan rakkauden kokemiselle ja ymmärtämiselle. Lapsi yhdistää vanhemmilta saadun huolenpidon Jumalan rakkauteen. Vastaavasti kylmät ja etäiset vanhemmat saavat lapsen näkemään Jumalan samankaltaisena. (Kinnunen 2011, 22.) Vanhemmat siirtävät myös omaa jumalakäsitystään lapselleen, joko tietoisesti tai tiedostamatta (Tamm 1988, 24).

Pieni lapsi ei osaa kuvata, millainen Jumala on. Leikki-ikäisen Jumala on ihmisen kaltainen ja hän liittää siihen mielikuvia suuresta ja mahtavasta. Lapsi ei kykene ymmärtämään, jos hänelle sanotaan, että Jumala on henki. Aikuisen ei tarvitse korjailla lapsen Jumala-kuvaa, mutta hänen konkreettista käsitystään ei pitäisi myöskään vahvistaa. Lapsi on toiminnassaan itsekeskeinen ja uskoo Jumalan olevan olemassa häntä varten. Hän oppii ajattelemaan, että Jumalalle voi kertoa kaikki asiat. Myöhemmin lapsi oppii näkemään, että muutkin ihmiset ovat Jumalalle rakkaita. Lapsuuden kuva Jumalasta on pohja sille, millaiseksi kuva iän karttuessa muodostuu. (Kinnunen 2011, 24–25, 112.)

Suomessa henkinen ja hengellinen on erotettu, eikä ole sanaa, joka sisältäisi molemmat. Siksi on alettu käyttää vierasperäistä sanaa spiritualiteetti, jonka englanninkielinen kantana "spiritual" kuvaa sekä henkistä että hengellistä. (Halme 2010, 28.) Spirituaalinen tietoisuus voidaan nähdä lisääntyvänä herkkyytenä havaita jokapäiväisten asioiden syvemmät merkitykset. Lapsen elämässä spiritualiteetille voivat herkistää esimerkiksi syntymä, kuolema, juhla, rakkaus, suru, epäonnistuminen tai palkinnon saaminen. Siihen voivat vaikuttaa myös piirtäminen, maalaaminen ja laulaminen. (Tirri 2003, 126.)

Spiritualiteetin kehittymisen tukeminen on uskonnon tyrkyttämisen vastakohta. Uskontokasvatus, joka ruokkii lapsen spiritualiteettia, vapauttaa lapset käyttämään omaa mielikuvitustaan ja herkistymään elämän mysteereille. (Tirri 2003, 129.)

Lapsen spirituaalisessa maailmassa tärkeitä kysymyksiä ovat ”kuka minä olen”, ”mihin minä kuulun” ja ”mikä on elämän tarkoitus”. Uskontokasvatuksen tärkeimpiin tehtäviin kuuluu lapsen auttaminen omaan identiteettiin tutustumisessa ja elämän mysteerien ja arvojen tunnistamisessa. Pienten lasten uskontokasvatuksessa arjella, juhlalla, perinteillä ja symboleilla on tärkeä merkitys. Niiden kautta voidaan kehittää lapsen spirituaalista herkkyyttä ja avautuvaa uskonnon maailmaa. (Tirri 2003, 130–131.)

Lapsen hengellisyys on kokonaisvaltaista ihmettelyä, tutkimista, leikkiä ja ihailua sekä herkkyyttä pyhyyteen (Ojell 2008, 124.). Lapselle ominaisen ihmettelyn ja kyselyn kautta on helppo lähestyä uskonnollisia kysymyksiä. Lapsella on kykyä ja herkkyyttä ymmärtää sanatonta ja symbolista. Sitä tulisi tukea ja vahvistaa. (Halme 2010, 15–17, 66.) Lapsen hengellisyys tarvitsee tukea aikuiselta. Parhaimmillaan uskontokasvatusta herkistää lapsen arkea syvemmille merkityksille ja vapauttaa hänet käyttämään mielikuvitustaan. Hengellisyyden kohtaaminen hoitaa lasta sisäisesti. (Hiltunen 2008, 71.)

2.4 Uskonto osana lapsen kokonaisvaltaista kasvatusta

Lasta ei pysty kasvattamaan tyhjiössä. Vanhemmat välittävät lapselle arvopohjansa, tapansa ja katsomuksensa. (Komulainen 2008, 31.) Aikuinen on lapselle maailman tulkki. Hän kertoo, miten siinä tulisi elää. Vanhempien vastuulla on, millaisena lapsi oppii näkemään maailman. Lapsi tarvitsee tukea ja opastusta. (Niemi 2010, 29–30.) Pienellä lapsella ei ole erikseen eettisiä, yhteiskunnallisia, uskonnollisia tai ihmissuhteisiin liittyviä kysymyksiä, on vain merkityksellisiä ja vähemmän merkityksellisiä kysymyksiä (Ubani 2010, 44–45).

Pieni lapsi uskoo, mitä vanhemmatkin uskovat. Hän oppii noudattamaan tapoja, joita vanhemmat noudattavat. Lapsen usko kasvaa, jos hänelle tärkeät ihmiset elävät uskossa. (Kinnunen 1996, 14–15.) Tueksi voi riittää, että yksi läheinen aikuinen jakaa oman uskonelämänsä lapsen kanssa. Jos uskonelämä on vierasta vanhemmille, voivat kummit, isovanhemmat, kerhonohjaajat tai pyhäkoulun opettajat olla näitä tärkeitä aikuisia. Jos lapselle tärkeät ihmiset uskovat, on uskomisen hänelle itsestänselvyys. (Kinnunen 2011, 23, 113.)

Norjalainen tutkija Winsnes painottaa, että lapsen on voitava nähdä uskon ilmenemistä käytännössä hänelle tärkeitten ihmisten elämässä ja kokea konkreettisesti, että usko toimii. Silloin hänen on mahdollista omaksua usko omakohtaisesti. (Kinnunen 2011, 154.)

Lapsen uskonnollisessa kasvatuksessa tärkeää on kokemuksellisuus. Enemmän merkitystä on esimerkiksi sillä, millaiset ihmiset kertovat asioista kuin sillä, mitä he kertovat. (Kinnunen 1996, 20–21.) Lapsuuden uskonnolliset muistot liittyvät tunnekokemuksiin. Tunnelma ja ilmapiiri jäävät mieleen, eivät niinkään sanat. Positiivisia elementtejä luoviin tekijöihin kannattaa siis kiinnittää huomiota lasten uskonnollisessa kasvatuksessa. Uskoa ei voi siirtää lapsille, vaan he tekevät omat valintansa. Jos kotona uskonto on ahdasta ja pakottavaa, lapsista tulee aikuisina joko ateisteja, syyllisyudentuntoisia uskovia, jotka eivät koe itseään hyväksytyiksi, tai sitten he seuraavat vanhempiansa ankaraa ja mustavalkoista mallia. Usko tarvitsee kasvaakseen vapaata ilmapiiriä. (Kinnunen 2011, 25, 162–163.) Uskontokasvatuksessa on myös huomioitava lapsen ajattelun kehitystaso. Lapset voivat kuitenkin kokea ja tuntea asioita, vaikkeivät pystyisi vielä ymmärtämään niitä. Elämyksellinen ja kokemuksellinen puoli ovat tärkeitä. (Tirri 2002, 19.)

Lapsen kasvattaminen uskontoon on joidenkin mielestä moraalitonta ja rikkoo uskonvapautta. Toisen näkemyksen mukaan taas lapsi on luonnostaan uskonnollinen olento ja oppii vuorovaikutuksen kautta vanhempiansa uskonnon samoin kuin heidän kulttuuriinsa liittyvät asiat. Vastakkain ovat kaksi äärilaitaa "ihminen on luonnostaan ateisti" ja "ihminen on luonnostaan uskonnollinen". (Halme 2010, 5–6.)

Uskonnossa ja hengellisyydessä on monia lapsen mielenterveyden kannalta hyödyllisiä ja kehitystä tukevia asioita, kuten turvallisuus, läheisyys, toistuvat rutiinit, selkeä elämäkatsomus ja terveelliset elämäntavat (Puustjärvi 2010, 162). Se voi myös edistää elämänrohkeutta ja vähentää riskikäyttäytymistä. Haitallisia vaikutuksia voi seurata, jos lapsi ei ymmärrä joitain asioita, ymmärtää ne väärin tai jos uskonnolliset tavat synnyttävät pelkoa ja hämmennystä. Uskonnon ahdistava tai tuomitseva maailmankuva tai uskonnon käyttäminen vallan välineenä vahingoittavat myös lasta. (Halme 2010, 65.) Varhaiskasvatuksessa on tärkeää, että lapselle tarjotaan mahdollisuus uskontosuhteen jäsentymiselle ja että uskontoa käsitellään lapselle mielekkäällä tavalla ja kokonaisvaltaisesti (Ubani 2010, 39–40, 49–50).

Erään näkemyksen mukaan uskonto kuuluu erottamattomasti lapsen kokonaisvaltaiseen varhaiskasvatukseen. Puhutaan lastenteologiasta. Keskeistä siinä on ajatus lapsen kyvystä pohtia itse omaa jumalasuhdettaan ja muodostaa oma kuvansa Jumalasta. (Simojoki 2010, 69–70.) Kokonaisvaltaisen ihmiskuvan käsite kumoaa ajatuksen, että lapsi valitsee uskontonsa ja katsomuksensa aikuisena. Ihmisen elämä rakentuu koko ajan ja kysymys on valinnan sijaan siitä, millaiseksi hänen sisimpänsä muodostuu. Perinteinen ajattelumalli, jossa uskonto tuodaan ihmiselle ulkopuolelta, on käännettävä nurinpäin ja uskontokasvatuksen lähtökohdaksi tulisi asettaa lapsen omat kysymykset. (Halme 2010, 30, 38.)

Stephen R. Coveyn mallissa mieli, ruumis ja sydän ovat ympyrän kehällä. Ruumis kuvaa ihmisen fyysistä todellisuutta, sydän tunne-elämää ja tahtoa ja mieli ymmärrystä ja tietoisuutta. Nämä osa-alueet muodostavat ulkoiset puitteet ihmisen ytimelle, hengelle, joka tekee meistä ihmisen. Eri osa-alueet voidaan nähdä eri ulottuvuuksina, jotka ovat mukana kaikessa ihmisen toiminnassa. Uskontokasvatuksessa keskitytään tukemaan ihmisen ytimen, hengen, kehittymistä. Kaikki ympyrän kehällä olevat asiat voivat olla reittejä ihmisen henkeen. Siihen liittyvät uskonnollisuus, eettisyys, identiteetti ja pyhyys. Jos ihmisen henki ei kehity, lapsesta voi kasvaa joko sisäisesti tyhjä tai itseään täynnä oleva ihminen. (Halme 2010, 27–32, 36.)

3 KRISTILLINEN KASVATUS

3.1 Uskontokasvatus ja kristillinen kasvatus

Kastettuna seurakunnan jäsenenä lapsella on oikeus saada kristillistä kasvatusta ja kirkon tunnustuksen mukaista opetusta (Ojell 2008, 123).

Uskonto on merkittävä osa kulttuuria. Uskontokasvatus antaa lapselle mahdollisuuden kasvaa omaan alueelliseen kulttuuriinsa ja kohtaamaan erilaisia katsomuksia. Jokainen nähdään yksilönä ja samalla rakennetaan yhteisöllisyyttä. (Saarinen 2002, 11.) Uskontokasvatus pohjautuu aina traditioon, esimerkiksi kristilliseen, hindulaiseen tai islamilaiseen, joten uskontokasvatusta on montaa erilaista. Uskonnollisen kasvatuksen tavoitteena on, että lapset oppivat avoimuutta ja suvaitsevaisuutta myös muiden uskontokuntien edustajia kohtaan. (Komulainen 2008, 32–33.) Uskontokasvatus auttaa ihmistä tuntemaan omat juurensa ja tukee identiteetin rakentamista. Se on tärkeää monimuotoisessa ja pirstoutuneessa maailmassa. (Halme 2010, 10.) Yksi uskontokasvatuksen pyrkimyksistä on avata lapselle kokemus mielekkästä elämästä (Luumi 2002, 43). Uskontokasvatukseen liittyy vahvasti myös suvaitsevaisuuskasvatus. Tutustuminen omaan uskuntoon johtaa toisen uskonnon ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen. (Kokkonen 2008, 79.)

Uskontokasvatuksella voidaan tukea ihmisen kasvua, vaikka hän ei omaksisikaan uskontoa (Muhonen & Tirri 2008, 67).

Uskontokasvatus ja uskonnollinen kasvatus liittyvät kiinteästi kristilliseen kasvatukseen. Uskontokasvatus voidaan määritellä yleisenä, mihinkään tiettyyn uskuntoon sitoutumattomana kasvatuksena ja uskonnollinen kasvatus tunnustuksellisenä eli johonkin tiettyyn katsomukseen sitoutuneena kasvatuksena. Kristillinen kasvatus nähdään tällä perusteella yhtenä uskonnollisen kasvatuksen muotona. Se jakaantuu vielä eri alalajeihin kristillisen suuntauksen mukaan, esimerkiksi luterilaiseen kristilliseen kasvatukseen. (Muhonen & Tirri 2008, 66–67.)

Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksessa käytetään kolmea termiä: uskonnollinen kasvatus, kristillinen kasvatus ja kastekasvatus. Ensimmäinen on osa yhteiskunnan kasvatustajärjestelmää, jonka tarkoituksena on uskonnollisen yleissivistyksen antaminen ja us-

konnollisen kulttuuriperinnön ymmärtäminen. Kaksi seuraavaa liittyvät kiinteästi toisiinsa. Kristillinen kasvatusta lähtee kristinuskon perusteista ja kastekasvatusta perustuu Jeesuksen antamaan kaste- ja lähetyskäskyyn. Nämä ovat kotien ja seurakunnan tehtäviä. Tavoitteena on kristillisen uskon sisäistäminen ja kristillisen vakaumuksen syntyminen. (Petäjä 2008, 122.) Usko on kristillisen ajattelun mukaan kuitenkin aina Jumalan lahja, eikä sitä saada aikaan kasvatuksella (Muhonen & Tirri 2008, 67).

Kristillinen kasvatusta on yksi uskonnollisen kasvatuksen muoto. Se on kasvatustieteen ja teologian välistä jatkuvaa vuoropuhelua, jossa olennaista on myös hengellisen ja inhimillisen välinen dialogi. Se on päämäärätietoista kristillisiin arvoihin pohjautuvaa toimintaa, joka voidaan määritellä eri tavoin, esimerkiksi kristilliseen uskoon kasvattavaksi uskontokasvatukseksi, kristillisen perinteen välittäjäksi tai kasteopetuksesi. Voidaan myös sanoa, että kasvatusta on kristillistä, mikäli kasvattajan arvot ovat kristinuskon mukaisia. Erään teorian mukaan kasvatusta on kristillistä, kunhan opetus on Jumalan luomistyön mukaista, tarkoittaen siis sitä, että kaikki paitsi antikristillinen opetus olisi kristillistä kasvatusta. Voidaan myös ajatella, että yksi edellytys kasvatuksen kristillisyydelle on kasvattajien kuuluminen seurakuntaan. (Muhonen & Tirri 2008, 63–64, 66–68, 81.) Kun kasvatuksen sisältö ja tavoitteet ovat kristilliset, voidaan puhua kristillisestä kasvatuksesta (Räsänen 2008, 287).

Kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksia ovat opillinen, rituaalinen, kokemuksellinen, eettis-moraalinen, huolenpidollinen sekä pedagoginen. Kolme ensimmäistä liittyvät hengelliseen puoleen ja jälkimmäiset kolme inhimilliseen. Opilliseen liittyvät oppien ja uskomusten välittäminen, perinteen siirtäminen ja ylläpitäminen sekä kristillisen identiteetin vahvistaminen. Rituaalisen kuuluvat tavat ja perinteet, kirkkovuoden juhlat ja jumalanpalveluselämä. Kokemuksellinen ulottuvuus sisältää Jumalan rakkauden ja läsnäolon kokemukset, mikä on keskeinen ero ainoastaan tietoa välittävään uskontokasvatukseen. Eettis-moraalinen ulottuvuus on arvojen välittämistä, oikean ja väärän opettamista. Huolenpidollinen ulottuvuus tekee kristillisestä kasvatuksesta osan arkea. Se on rakkauden ja huolenpidon osoittamista ja lapsen kokonaisvaltaista huomioimista. Pedagogisuuden liittyvät kasvatuksen sisällölliset ja menetelmälliset ratkaisut. (Muhonen & Tirri 2008, 77–81.)

Kasvatukseen liittyy olennaisesti ihmiskäsitys, jonka muodostumiseen vaikuttavat aina yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja uskonnolliset tekijät (Halme 2010, 20). Kristillisen kasvatuksen lähtökohtana on kristillinen ihmiskäsitys. Siihen kuuluvat ihmisen suhde Jumalaan, ihmisen vastuu elämästään ja teoistaan itselle, toisille ja Jumalalle, sekä Jumalan rakkaus ihmisiä kohtaan. (Räsänen 2008, 287.) Jokainen ihminen on Jumalan kuva ja siksi arvokas. Armo ja anteeksiantamus ovat elämän perusta. (Halme 2010, 23–24.)

Kasvatuksesta ei tee kristillistä raamatunlauseiden tai uskonoppien siteeraamista. Rakkaus, ehdoton rakkaus ja toisen ihmisen hyväksyminen, on kristillisen kasvatuksen lähtökohta. (Riekkinen 2008, 89.)

Muhosen ja Tirrin mukaan kristillisen kasvattajan tulee ohjata lapsia eettiseen vastuullisuuteen, tarjota mahdollisuus Jumalan sanan kuulemiseen, opettaa kristillisiä tapoja, sekä mahdollistaa kristilliseen elämään osallistuminen kristittyjen ihmisten kanssa. Kristillisen kasvatuksen avulla voidaan tukea lapsen perusturvallisuutta ja turvallisen jumalasuhteen kehittymistä. (Muhonen & Tirri 2008, 69, 82.)

Halme näkee teoreettista ja sisällöllistä puolta tärkeämpänä lapselle välitettävän asenteen. Ihmiset ovat tasavertaisia ja yhtä arvokkaita Jumalan luomassa maailmassa, jossa kaikki ei ole vain omassa varassa. Kristillinen kasvatusta ei ole vain tiedon opettamista, niin kuin usein ajatellaan. Tärkeää on rakkauden osoittaminen, siunauksen välittäminen ja uskon todeksi eläminen. Tavoitteena on, että lapselle syntyy omakohtainen kristillinen identiteetti, jonka pohjalta tulkita elämää ja uskoa. (Halme 2010, 25, 43.) Kristillinen kasvatusta ei ole vain perinteiden siirtämistä seuraaville sukupolville sellaisenaan, sillä perinne tarvitsee aina tulkintaa (Riekkinen 2008, 91).

Raili Kettunen on koonnut yhteen kristillisen varhaiskasvatusta seitsemän tärkeää näkökulmaa. Opeta rukoilemaan. Lue Raamattua. Kerro, että Jumala on olemassa. Kerro lapselle, että hän on Jumalan lapsi. Kerro Jeesuksesta. Opeta pyytämään ja antamaan anteeksi. Opeta lastenvirsiä ja hengellisiä lauluja. Nämä seitsemän kohtaa sisältävät kristinuskon perusarvot. Ne ovat lapsellekin helppoja, ja vanhemmat, isovanhemmat ja kummit pystyvät ne opettamaan. (Ijäs 2009, 126–127.)

Kristillisen kasvatusta oikeutus ja tarve nostetaan usein esille. Kysytään, kenellä on oikeus kasvattaa lapsia ja kenellä on vastuu. Suomessa se nähdään ensisijaisesti van-

hempien tehtävänä. He välittävät lapsille arvomaailman. Nykyään esille on noussut näkemyksiä, jotka ehdottavat, että yhteiskunnan tulisi ottaa yhä enemmän kasvatustuuta vanhemmilta. (Saari 2010, 104–105.)

3.2 Kristillinen kotikasvatus

Jumala antoi vanhempien tehtäväksi opettaa lapsia rakastamaan Jumalaa ja pitämään hänen käskynsä (Kinnunen 2011, 17).

Kirkkojärjestyksessä vanhempia velvoitetaan antamaan lapselle kristillistä kasvatusta. Kummien ja seurakunnan tehtävä on tukea heitä siinä. (Kirkkojärjestys 1993.) Kun lapsi kastetaan, vanhemmat sitoutuvat kasvattamaan lapsensa seurakuntayhteydessä. Kaste-kaavassa vanhemmilta ja kummeilta kysytään, tahtovatko he huolehtia yhdessä seurakunnan kanssa, että lapsi saa kristillisen kasvatuksen. Tähän he vastaavat: ”Tahdon”. (Kokkonen & Kokkonen 2008, 236.) Luther näki kristillisen kasvatuksen perheen tehtävänä ja kirjoitti heidän avukseen katekismuksen (Kinnunen 1996, 40).

Suomalaisessa kasvatustutkimuksessa kodin kasvatustuuta nähdään tärkeäksi ja kodin vakaumus on huomioitava myös yhteiskunnan kasvatustyössä (Halme 2010, 67). Vanhemmat ovat lapsensa ensisijaisia kasvattajia. Heitä tukevat kasvattajat päivähoitossa, kerhoissa, koulussa ja harrastuksissa. Myös kristillinen kasvatus kuuluu ensisijaisesti vanhemmille. Kirkko ja seurakunta ovat mukana tukemassa sitä. (Salmensaari 2003, 219–220.)

Vaikka lasten ja vanhempien yhteinen aika on vähentynyt, on kodin merkitys arvopohjan omaksumisessa edelleen suurin. Uskontoa ei kuitenkaan peritä enää vanhemmilta samalla tavalla kuin ennen. Uskonnon näkymättömyys nykypäivänä vaikuttaa kristilliseen kasvatukseen. Käytännössä tämä näkyy kristillisten tapojen häviämisenä arjesta. Uskon sisällöt ja traditiot väistyvät yhä enemmän yksilöllisten kokemusten ja sosiaalisten suhteiden tieltä. (Kokkonen & Kokkonen 2008, 236.)

Kodin kasvatustuulla on vaikutusta siihen, jääkö varhaislapsuuden usko osaksi myöhempää elämää. Myös tunnekokemukset vaikuttavat. Lapset, joilla on läheinen

suhde vanhempiinsa, omaksuvat helpommin vanhempiensa arvomaailman ja asenteet. (Kinnunen 1996, 23–24.) Useat tutkimukset osoittavat, että arvot välittyvät sukupolvelta toiselle parhaiten perheissä, joissa vanhempien ja lasten välillä vallitsee luottamus ja vanhemmat ovat ystävällisiä, johdonmukaisia ja kuuntelevat lapsia. Vastaavasti heikoimmin arvot siirtyvät lapsille, jos vanhemmat ovat arvaamattomia, epäjohdonmukaisia, autoritaarisia ja epäystävällisiä, eikä luottamusta ole kumpaankaan suuntaan. (Kinnunen 2011, 27.)

Mitä läheisempi on lapsen suhde vanhempiinsa ja mitä enemmän hän on yhteydessä muiden samalla tavalla ajattelevien ja uskovien ihmisten tai ryhmien kanssa, sitä enemmän näiden arvot ja asenteet ja ajattelutapa vaikuttavat häneen (Kinnunen 2011, 28).

Vanhempien omalla esimerkillä on hyvin suuri merkitys kristillisessä kasvatuksessa. Esimerkkinä oleminen voi tuntua liian vaativalta tehtävältä. Sanallinen opettaminen tai lasten lähettäminen muiden opetettavaksi tuntuisi paljon helpommalta. (Kinnunen 2011, 17–18.) Hengelliset kysymykset ovat monille aikuisille vaikeita, ja niihin liittyy epävarmuutta. Kulttuurissamme hengellisyys ja uskonnolliset kysymykset nähdään henkilökohtaisina asioina. Toisaalta vanhemmat saattavat miettiä oikeuttaan vaikuttaa lapsensa maailmankatsomukseen ja toisaalta lapsen oikeutta saada tietoa myös uskonnollisista asioista. (Kokkonen 2008, 75.)

Vanhempien käsitykset Jumalan ja ihmisen vuorovaikutuksesta vaikuttavat kristilliseen kotikasvatukseen ja sen puuttumiseen (Vainionpää 2003, 221). Kasvattajan omat kokemukset ja tottumukset jo varhaislapsuudesta lähtien vaikuttavat uskontokasvatuksen antamisen intoon ja valmiuteen (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008, 41). Äiti on monissa perheissä uskonnollisesti aktiivisempi ja se jonka mukana lapset kulkevat seurakunnassa (Kinnunen 2011, 48). Äiti on myös se, jolla vaikuttaa olevan suurempi vastuu uskontokasvatuksesta ja jolta esimerkiksi iltarukous useimmiten opitaan (Räsänen 2008, 297).

Ruotsalainen uskontopedagogi Hjalmar Sunden erottelee vanhemmat kolmeen ryhmään uskontokasvattajina: epävarmat, liian varmat ja varmat. Suurin osa suomalaisista vanhemmista kuuluu epävarmoihin vanhempiin. Heidän suhteensa kirkkoon ja uskontoon on epäselvä ja ahdistunut. Sillä ei ole heille suurta merkitystä ja he välttelevät sitä. Hei-

dän käytöksensä myötä lapselle välittyy epäjohdonmukainen kuva uskonnosta, minkä seurauksena lapsi suhtautuu itsekin uskontoon välinpitämättömäksi ja vähättelevästi. Liian varmoille vanhemmille on tyypillistä autoritaarisuus ja vahva oma usko. Vanhempien voimakas pyrkimys istuttaa oma usko jälkikasvuunsa, aiheuttaa vastustusta lapsessa ja ankarat tottelemisen vaatimukset estävät lasta muodostamaan lämpimiä mielikuvia Jumalasta. Lapsen uskontokasvatuksen kannalta ihanteellisoin ryhmä ovat varmat vanhemmat. He suhtautuvat usein uskontoon johdonmukaisesti ja kokonaisvaltaisesti. Kasvatus on esimerkkinä olemista, sillä lapsi oppii ennen kaikkea mallin kautta. Uskonto näytetään positiivisessa valossa, eikä siihen liity pakkoa. (Kinnunen 2011, 151–154.)

Suomalainen uskonnollisuus on yksityistä. Kirkolliseen elämään osallistuminen ja oman kirkon perusoppien tunnustaminen eivät ole itsestään selvyyksiä. Kristillisuus näkyy kalenterissa, kirkollisissa toimituksissa sekä yhteiskunnan tietyissä osa-alueissa, mutta perinteet ovat ohentuneet. (Halme 2008, 27.) Uskonnosta puhutaan yleensä vain uskonnonharjoittamiseen liittyvissä tilanteissa. Perheen kulttuuri määrittää, miten uskonto ilmenee lapselle arjessa. Joissain perheissä aktiivinen uskonnon harjoittaminen on arkea, joissain hyvin vähäistä. Vanhempi voi piilottaa oman uskonsa lapsiltaan, koska voi pitää sitä sopimattomana, tai toinen vanhempi kieltää. Vanhempien ja kotikasvatuksen merkitys on merkittävimpiä syitä vakaumuksen synnylle. (Puustjärvi 2010, 159)

Perheen perinteillä on vahva vaikutus lapsen elämään. Vahvimmin edustettuja uskonnollisia tapoja perheissä ovat iltarukous ja ruokarukous. Joissain perheissä pidetään Raamattupiirejä. Suomalaisessa kulttuurissa kristillisten juhlapyhien viettoon liittyy sekä uskonnollisia että ei-uskonnollisia tapoja. Juhlien kristillistä merkitystä olisi hyvä avata lapselle. (Kinnunen 2011, 81–83.) Juhlat myös vahvistavat perinteitä ja sitä kautta perheen yhteenkuuluvuutta (Kinnunen 1996, 76). Perhehartaus on harvinainen perinne suomalaisilla. Asiaan voi vaikuttaa yhteisen ajan vähyys tai lasten haluttomuus osallistua niihin. Kotialttarit ovat lisääntyneet hiljaisuuden liikkeen myötä. Lasten Raamattu, erilaiset hengelliset lastenkirjat ja -lehdet, sekä hengellistä sisältöä tarjoavat CD- ja DVD-levyt auttavat uskonnollisessa kasvatuksessa. (Kinnunen 2011, 69, 81.) Tutkittaessa, millaisia muistoja ihmisillä on uskonnollisesta kotikasvatuksestaan, nousee keskeiseksi muisto kirkossa käymisestä vanhempien kanssa (Kinnunen 1996, 21–22).

Asiantuntijuusajattelun myötä kasteopetus annetaan mielellään asiantuntijoiden harteille. Vanhempia voivat hämmentää lasten esittämät vaikeat kysymykset, joihin heillä itselläkään ei ole vastausta. Uskoon liittyvät kysymykset koetaan henkilökohtaisina, eikä niitä mielellään jaeta muiden kanssa. Perheen sisällä ei suuremmin keskustella uskoon liittyvistä asioista. Katseet kääntyvät usein seurakunnan puoleen. (Vainionpää 2003, 221–225.)

3.3 Kirkon varhaiskasvatus

Kirkon varhaiskasvatus on kasteeseen perustuvaa kumppanuutta lapsen ja hänen perheensä kanssa. Se tukee ja auttaa lasta kasvamaan siinä uskossa, johon hänet on kastettu ja vahvistaa hänen kristillistä identiteettiään (Ojell 2008, 123.)

Kirkkojärjestyksessä määrätään, että seurakunnan on huolehdittava jäsentensä kristillisestä kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta (Kirkkojärjestys 1993). Kirkon varhaiskasvatuksen perustan muodostavat kaste- ja lähetyskäsky, sekä lasten evankeliumi (Seurakuntien lapsityön keskus ry i.a.a). Se on kasvatuksellista vuorovaikutusta, johon kuuluvat uskon perinteen jakaminen, perheen arvostaminen sekä lapsilähtöisyys (Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä 2008, 9–10). Kirkon varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kristillinen ihmiskäsitys: jokainen ihminen on arvokas. Pyrkimyksenä on tukea lapsen Jumala-suhteen kasvua ja yhteisöllisyyttä toisten ihmisten kanssa sekä lisätä lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Ojell 2008, 122–124.) Tuetaan lapsen kasvua ja kristillistä spiritualiteettia (Halme 2010, 42). Autetaan lasta ja perhettä elämän suurissa kysymyksissä (Virtanen 2005, 64). Kirkon varhaiskasvatustoiminta perustuu aina kirkon uskoon ja kristilliseen arvopohjaan. Yhteiskunnan puolella uskonnollis-katsomuksellinen näkökulma on vain yksi kuudesta varhaiskasvatuksen orientaatiosta. (Ojell 2008, 122.)

Vuonna 2008 julkaistiin kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelma, Lapsi on osallinen. Se on kirkon vastine valtakunnalliselle varhaiskasvatussuunnitelmalle, Vasulle, mutta ei ole yhtä sitova ja velvoittava. Asiakirja auttaa seurakuntia tarkastelemaan omaa varhaiskasvatustaan ja kehittämään sitä samansuuntaiseksi kirkon yhteisten linjausten kanssa jättäen kuitenkin tilaa seurakuntien omille perinteille ja käytännöille. (Ojell

2008, 121–122.) Kehittämissuunnitelman tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi, jossa uskonnollisilla ja hengellisillä asioilla on oma paikkansa ilon, toivon ja turvallisuuden lähteenä. Tärkeässä asemassa ovat vuorovaikutus ja lapsilähtöinen kristillinen kasvatus, sekä kasvatus- ja kastekumppanuus. (Pruuki 2010, 92–93.)

Kirkon visiossa lapsi kohtaa kirkossa rakastavan Jumalan, saa olla ikäisensä ja oma itsensä, sekä saa tukea kasvulleen ihmisenä ja kristittynä (Virtanen 2005, 64). Leikkivä kirkko on keskeinen käsite Seurakuntien Lapsityön Keskuksen strategiassa. Leikkivässä kirkossa lapsen annetaan olla lapsi ja pyhä kohdataan kaikilla aisteilla. Leikkivä kirkko pyrkii sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. Sen tavoitteena on myös, että kirkon lapsi- ja perhetyöllä olisi oma äänensä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. (Keskitalo 2005, 10.)

Sodan jälkeiset muutokset uskonnonopetuksessa haastoivat kirkkoa ottamaan enemmän vastuuta kasteopetuksesta ja erityisesti Raamatun kertomusten välittämisessä lapsille (Wennermark 2003, 137). Yhteiskunnalliset muutokset ovat muuttaneet myös kirkon kasvatustoimintaa. Yksi kirkon lapsityön mahdollisuus on suomalaisen uskonnollisen tapa- ja juhlakulttuurin ylläpitäminen ja siirtäminen tuleville sukupolville. Tärkeä tehtävä on myös uskonnollisen ymmärryksen lisääminen. Siihen liittyvät ihmisen kyky käsitellä omaa uskonnollisuuttaan, arvostaa toisten eroavia uskomuksia sekä toimia eettisesti erilaisissa konfliktitilanteissa. Uskonnollisen ymmärryksen tärkeys korostuu moniuskontoisessa ja globalisoituvassa maailmassa. (Kallioniemi 2003, 54–55.)

Toiminta on lapsilähtöistä. Kristilliseen uskoon ja hengellisyyteen liittyvät asiat avautuvat lapsille eri tahtiin, eikä kasvatuksessa kiirehdiä. Asioita käsitellään, kun lapsi siihen kykenee. Pyritään luomaan tilanteita, joissa lapsi saa kohdata ja pohtia uskonnollisia asioita rauhassa ja turvallisesti yksin tai aikuisen kanssa. (Ojell 2008, 125.) Vanhempien arvostus seurakunnan lapsityötä kohtaan näkyy siinä, että he tuovat lapsensa kerhoon tai jakavat ilonsa ja murheensa lastenohjaajan kanssa. Kerhoissa käyvä joukko ei ole vain uskon perusteella valikoitunutta. Seurakunnan toimintaan osallistuminen osoittaa, että vanhempia ei pelota tuoda lastaan tilaisuuteen, jossa harjoitetaan uskontoa ja opetetaan uskonnollisia asioita. Huolimatta siitä, ettei lapsityöllä ole Suomessa yhtä pitkää historiaa kuin esimerkiksi rippikoulutyöllä, on se silti saavuttanut tavallisen kansan arvostuksen. (Kantola 2003, 115.)

Seurakunnan lapsityö on enenevissä määrin laaja-alaista perhetyötä. Tuki kohdistuu lapsen lisäksi koko perheeseen. Siihen kuuluu luottamuksen rakentaminen, murheiden kuunteleminen, neuvojen antaminen ja tarvittaessa erityisasiantuntijalle ohjaaminen. (Kantola 2003, 114–115.) On tärkeää, että seurakunta tarjoaa toimintaa, johon vanhemmat voivat osallistua lastensa kanssa. Lasten kerhot ja pyhäkoulut eivät korvaa tilaisuutta, johon osallistutaan koko perheen voimin. Jos vanhemmat eivät osallistu seurakunnan toimintaan vaan vievät sinne ainoastaan lapsensa, voi lapsi luulla, että seurakunta onkin vain lasten juttu. (Kinnunen 2011, 133.)

Seurakunnalla on kaksi roolia varhaiskasvatuksen kentällä. Se toimii omista lähtökohdistaan järjestämällä jumalanpalveluksia, perhekerhoja ja muita toimintoja, jotka tukevat lapsen kristillistä identiteettiä. Yhteistyö päivähoidon kanssa nostaa esille seurakunnan roolin tukijana ja palvelijana. Se toimii mentorina, välittää materiaalia ja antaa virikkeitä. (Halme 2010, 40.)

3.4 Seurakunnan lapsi- ja perhetyö

Kirkon lapsityö on kasteeseen perustuvaa kasvatusta ja opetusta jo kehdestä lähtien. (Launonen 2008, 221.) Se kohdistuu pääasiassa alle kouluikäisiin (Seppälä 1988, 115). Kirkon lapsi- ja perhetyö on monipuolista. On paljon erilaisia kerhoja, leirejä, retkiä, tapahtumia ja kokoontumisia. Toiminta rakentuu nykyään kuitenkin pitkälti kerho- ja pyhäkoulutyön varaan. Säännöllinen toiminta tutussa ympäristössä mahdollistaa tutustumisen ja yhteyden lähialueen muiden aikuisten ja lasten kanssa. Vanhemmat saavat kerhoista itseluottamusta ja tukea identiteetin vahvistumiseen. Kaikille perheenjäsenille on tärkeää saada kokemuksia hiljentymisestä ja seurakuntayhteydestä. Tulevaisuuden haasteena on ennaltaehkäisevä perhetyö, jossa mm. tutkitaan vanhemmuuden rooleja ja pohditaan kristillisen kasvatuksen tukemiseen liittyviä kysymyksiä. (Alopaesus-Karhunen & Wennermark 2003, 13, 22–23.)

Perheille ja lapsille suunnatut kirkkohetket tukevat kotien uskontokasvatusta. Ne pyritään suunnittelemaan lapsen vastaanottokyvyn ja jaksamisen mukaan. Perheet voivat osallistua niihin yhdessä ja kokea Jumalan läheisyyttä ja pyhyyttä. (Kinnunen 2011, 93.)

Seurakuntien varhaisiän musiikkikasvatus kuuluu myös lapsi- ja perhetyöhön. Sen avulla tuetaan lapsen musiikillista ja hengellistä kasvua, sekä perheen kasvua seurakuntayhteyteen musiikillisin keinoin. (Ruokonen & Ruismäki 2010, 211)

Alle kouluikäinen lapsi osallistuu seurakunnan järjestämään toimintaan yksin tai vanhempansa kanssa. Päiväkerhot ovat vaikuttaneet siihen, että usko on lapsille luonnollisempi asia kuin aiemmin. Ne myös madaltavat kirkon kynnyistä vanhemmille. Päiväkerhot eivät kuitenkaan itsessään riitä lapsen uskon kasvupohjaksi. Lapsi tarvitsee samalla tavalla uskovan aikuisen myös kotonaan. (Kinnunen 1996, 91.)

Päiväkerhotoiminta syntyi vähitellen siellä, missä sellaista tarvittiin. Se alkoi suurista kaupungeista ja levisi nopeasti maaseudun taajamiin asti. Syitä päiväkerhojen synnylle olivat yhteiskuntarakenteen muutos ja kaupunkilaistuminen, sekä perheistä nousseet toiveet saada lapsilleen kehittäviä virikkeitä ja vanhemmille tukea lastensa kasvatukseen. Toiminta kehittyi ja laajentui myös tukemaan erityisryhmien lapsia. Se nähtiin seurakunnan arkitoimintana alle kouluikäisille lapsille. Kerhoissa laulettiin, leikittiin, askarreltiin ja annettiin kasteopetusta. Toiminta haluttiin vakinaistaa ja kehittää sellaiseksi, että se ei kilpailisi seurakunnan muun toiminnan, eikä kuntien päiväkotien kanssa. Seurakunnan päiväkerhotoiminnan tavoitteiden mukaan päiväkerho on kirkon oma työmuoto, joka antaa kristillistä kasvatusta ja kasteopetusta, sekä tukee vanhempia kasvatustehtävässään. (Alopaeus-Karhunen & Wennermark 2003, 17–21.) Keskeinen tavoite päiväkerho työssä on ollut liittää usko osaksi arkea. Huomiota on kiinnitetty erityisesti lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja siihen, etteivät uskonto hetket olisi irrallaan muusta kerhopäivästä vaan olisivat luonnollinen osa sitä. (Wennermark 2003, 138.) Maaseudulla kerhojen merkitys oli suurempi kuin kaupungeissa. 1990-luvulla päiväkerholaisten määrä alkoi vähentyä, erityisesti uuden päivähoitolain myötä. (Porkka 2008, 181.)

Lapsityön henkilöstön lisääntyä pystyttiin perustamaan uusia kerhoja, joista merkittävimpiä olivat äiti-lapsikerhot 1970-luvulta lähtien. Myöhemmin 1990-luvun puolella niiden nimi muutettiin myös isät huomioon ottavasti perhekerhoksi. (Porkka 2008, 181–182.) Perhekerhot ovat olleet viime vuosina yksi voimakkaimmin kasvavista lapsityön alueista. Ne ovat tarjonneet monille vanhemmille ja lapsille luontevan paikan seurakuntayhteydelle ja lähiyhteisöön tutustumiselle. Perhekerhoissa vanhemmat saavat tukea

kristillisessä kasvatuksessa ja pääsevät jakamaan elämäänsä liittyviä kysymyksiä. (Kantola 2003, 113–114.)

Pyhäkoulut syntyivät tukemaan kotien ja kummien puutteellista kristillistä kasvatusta (Porkka 2008, 155). Se nähtiin lasten hartaushetkeksi. Vapaaehtoisuuteen perustuva maallikkotoiminta oli alusta asti tyypillistä pyhäkoulutyölle. 1970-luvun jälkeen kävijämäärät alkoivat laskea. Syinä olivat ikäluokkien pieneneminen ja perheiden elämäntavan muuttuminen. Kun myös lauantaista tuli vapaapäivä, perheet liikkuvat enemmän viikonloppuisin, eikä sunnuntai-aamuna oltukaan paikalla menossa pyhäkouluun. Koteihin hankitut televisiot tarjosivat lapsille ohjelmaa sunnuntai-aamuisin. Seurakunnat alkoivat pohtia, miten pyhäkoulutoimintaa voisi kehittää. Alettiin miettiä uusia kokoon-tumisaikoja ja järjestettiin perhepyhäkouluja. 1990-luvulle tultaessa tärkeänä pidettiin jumalanpalvelusmuotoista pyhäkoulua, jonka kautta lapsi voisi kokea pyhän kohtaami-sen elämyksen. Alettiin puhua lasten kirkosta, jonka tärkeimpiä elementtejä olivat juhla, ihmettely, rituaalit ja tykkääminen. Laman myötä syntyivät kaakaopyhäkoulut, joissa merkittävää oli pyhäkoulun yhteydessä oleva ruoka- tai välipala tarjoilu. 2000-luvulla pyhäkouluihin vaikutti uskontopedagoginen näkemys spiritualiteetista, jota voidaan ruokkia, herkistää ja johon voidaan jossain määrin kasvattaa. (Alopaeus-Karhunen & Wennermark 2003, 13–17.)

4 KASVATUSKUMPPANUUS

Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välistä kasvatusyhteistyötä, jossa molemmat osapuolet sitoutuvat toimimaan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. He yhdistävät lasta koskevat tiedot ja taidot lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Kasvatuskumppanuus on ennen kaikkea vuorovaikutusta. Ensisijainen kasvatusvastuu on vanhemmilla. Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on lapsen etu. Tavoitteena on, että lapsi tulee huomioiduksi kokonaisvaltaisesti. Vanhempien ja kasvattajien välinen kumppanuus antaa lapselle kokemuksen siitä, että hänelle tärkeät aikuiset toimivat yhdessä hänen parhaakseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17, 21.)

4.1 Yhteiskunnan rooli

Yhteiskunnassa varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuus näkyy lähinnä päivähoidossa, mutta myös esimerkiksi neuvola- ja lastensuojelupalveluissa. Perheiden ja päivähoidon välinen kasvatuskumppanuus on kirjattu lakiin lasten päivähoidosta. (Koivula 2004, 79-81.) Päivähoidon puolella lähtökohtana on, että kotona vanhemmat ovat vastuussa lapsen kasvatuksesta ja hoidosta, ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset sinä aikana, kun lapsi on päivähoidossa (Kaskela & Kekkonen 2006, 21).

Henkilöstö on vastuussa siitä, että kasvatuskumppanuus kuuluu alusta asti lapsen varhaiskasvatukseen ja perheiden ja päiväkodin väliseen yhteistyöhön. Vanhemmille järjestetään mahdollisuus osallistua omaa lastaan ja koko lapsiryhmää koskeviin kasvatust keskusteluihin. Yhtenä tavoitteena on, että mahdollinen erityisen tuen tarve tunnistetaan varhain, ja voidaan etsiä yhdessä sopiva toimintatapa lapsen tukemiseksi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18.) Päivähoidon henkilöstön on tehtävä yhteistyötä myös muun sosiaali- ja terveyshuollon kanssa ja ohjattava perhettä tarvittaessa muun avun piiriin (Koivula 2004, 80).

Asiantuntijapainotteisessa ajatusmallissa varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutuksen tuomaa osaamista pidetään arvokkaampana kuin perheenjäsenten omaa tietoa. Päivähoidossa tämä tarkoittaa, että ammattikasvattajilla on auktoriteettiasema kasvatusky-

symyksissä ja vanhempainillat painottuvat tiedonjakamiseen. Keskusteluille ja vuorovaikutukselle on hyvin vähän tilaa. Kumppanuudessa ammattilaiset ja vanhemmat toimivat yhdessä tasavertaisina. Tärkeää on molemminpuolinen kunnioitus ja luottamus, sekä vastuun jakaminen. Ammattilaisten asiantuntijuutta ei vähätellä, mutta myös vanhempien tuntemus omasta lapsestaan otetaan huomioon. Kasvatuskumppanuuden rakentamiseen kuuluvat aloituskeskustelu, tutustuminen, päivittäisen kohtaamiset, kasvatustilanteet sekä lapsen erityisen tuen tilanteet. (Kaskela & Kekkonen 2008, 19, 41-46.)

4.2 Seurakunnan rooli

Seurakunnan puolella kasvatuskumppanuuden nähdään perustuvan kasteeseen. Siinä vanhemmat, kummit ja seurakunnan kasvattajat sitoutuvat tukemaan yhdessä lapsen kristillistä elämää ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kasvatuskumppanuus edellyttää aina keskinäistä luottamusta, kunnioitusta ja tasavertaisuutta. (Ojell 2008, 123.) Keskeistä siinä on seurakuntien tehtävä tukea vanhempia kristillisessä kasvatuksessa pyhäkoulujen ja muiden toimintojen yhteydessä (Kinnunen 1996, 40).

Vuorovaikutus perheen ja seurakunnan työntekijöiden välillä tapahtuu eri työalojen kautta, ei pelkästään lapsi- ja perhetyön välityksellä. Seurakunnan työntekijöiden keskinäinen yhteistyö auttaa näkemään perheen elämäntilanteen ja tarpeet kokonaisvaltaisesti. Esimerkiksi diakoniatyön ja lapsi- ja perhetyön välistä yhteistyötä ollaan parantamassa. Perheitä ei jätetä yksin, vaan heitä tuetaan ja ohjataan sinne, mistä he saavat apua. Kuten päivähoiton puolellakin, myös seurakunnassa työntekijöiden tulee pitää yhteyttä muihin perheen kanssa työskenteleviin tahoihin. (Seurakuntien lapsityönkeskus i.a.b.)

Kristillisen kasvatuksen kohdalla vanhemmat kääntyvät usein ammattilaisen eli seurakunnan puoleen. Kirkon tehtävänä on rohkaista vanhempia kantamaan omaa vastuutaan. (Lindfors 2008, 255.) Kotien kristillisen kasvatuksen ja seurakunnan toiminnan välinen suhde ja vuorovaikutus on tärkeä asia, jota seurakunnan puolella usein mietitään (Vainionpää 2003, 222). Kodin ja muiden kasvattajien yhtenäinen linjaus uskontokasvatuksessa on tärkeää kokonaisvaltaisuuden kannalta (Kokkonen 2008, 76).

Lapsen syntyessä nuori perhe jää helposti pois seurakuntayhteydestä. Alle kaksivuotias lapsi ei malta pysyä paikallaan tai hiljaa, jolloin seurakunnan tilaisuuksissa käyminen voi tuntua hankalalta. Seurakunnan haasteena on järjestää tälle kohderyhmälle sopivat puitteet esimerkiksi jumalanpalveluksiin osallistumiselle ilman, että kukaan häiriintyy. Näin viestitetään, että perheet pienine lapsineen ovat tervetulleita. (Kinnunen 2011, 138.) Myönteinen kokemus kannustaa lähtemään uudestaan kirkkoon. Se voi olla myös mahdollisuus tavata muita nuoria perheitä. Perheet tarvitsevat kuitenkin myönteistä huomiota tullakseen uudestaan. (Kinnunen 2011, 113.)

Kotien hartauselämän tukeminen on nykypäivänä haasteellinen tehtävä (Vainionpää 2003, 222). Seurakunta tukee sitä lahjoittamalla koteihin kastekynttilän lapsen kasteen yhteydessä. Myös katekismuksia ja lasten hengellistä kirjallisuutta on jaettu. Merkittävä askel kotien hartauselämän elvyttämisessä oli Kotien rukouskirjan jakaminen kaikkiin koteihin 1990-luvun alussa. On mietitty, voisiko perheiden hengellistä elämää tukea esimerkiksi kummikouluilla tai tasokkailla hengellisillä televisio-ohjelmilla. (Ahtiainen 2003, 157–158.) Tärkeänä nähdään avoin keskustelu vanhempien ja seurakunnan työntekijöiden välillä. Sen avulla vanhempia voidaan rohkaista hartauselämään, joka ei ole irrallinen osa muusta elämästä. Vanhemmat voivat esimerkiksi osallistua kerhon hartaushetkeen. Lastenohjaaja voi antaa vinkkejä hartauden toteuttamiseen ja lainata hengellistä kirjallisuutta tai musiikkia. (Vainionpää 2003, 224.)

Kasvatuskumppanuus on tärkeää niin seurakunnan kuin yhteiskunnankin puolella. Seurakunnan työssä keskeistä on kristillisen kasvatustuen antaminen ja hengellinen tuki. Perusasioita ei kuitenkaan unohdeta, ja kirkon monialainen työalaverkosto palvelee perhettä kaikilla elämänalueilla. Yhteiskunnan ja perheiden välinen kasvatuskumppanuus on ainakin päivähoidon puolella tiivistä ja lähes päivittäistä. Huomiota kiinnitetään erityisesti lapseen ja hänen tarpeisiinsa. Vanhemmuuden tukeminen on tärkeää sekä yhteiskunnan että seurakunnan puolella. Vanhemmat voivat nähdä yhteiskunnan kasvattajat enemmän kasvatuksen ammattilaisina ja seurakunnan työntekijät hengellisten asioiden asiantuntijoina. Lapsen kasvatukseen liittyvissä yleisissä asioissa käännetään ehkä herkemmin päiväkodin henkilöstön puoleen ja uskontokasvatukseen liittyvissä kysymyksissä seurakunnan lastenohjaajien puoleen.

4.3 Kummien ja isovanhempien rooli

Kirkkojärjestyksen mukaan kastettavalla on oltava vähintään kaksi kummi, jotka ovat konfirmoituja evankelis-luterilaista uskoa tunnustavan kirkon jäseniä. Erikoistapauksissa kaste voidaan toimittaa, vaikka kastettavalla olisi vain yksi kummi. Kasteen jälkeen lapselle voidaan lisätä enintään kaksi kummiä, jos siihen on erityinen syy. (Kirkkojärjestys 1993.)

Kummi tarkoittaa hengellistä isää tai äitiä. Entisaikaan, kun useimmat kastettavat olivat aikuisia, kummit olivat niitä, jotka opettivat kastettaville kristinuskon pääasiat. Tämä tapahtui ennen kastetta. Lapsikasteiden yleistyttyä kummin tehtävä muuttui. Hänen tehtävänsä oli auttaa lasta uskon omaksumisesta hänen kasvaessaan. Jos vanhemmat kuolivat lapsen ollessa pieni, oletettiin kummin huolehtivan hänen kasvatuksestaan. (Lempiäinen 2004, 4–5.) Kummien tehtävänä on erityisesti tukea lasta kasvamaan kristittyinä (Kokkonen & Kokkonen 2008, 236–237).

Kastetilaisuudessa kummeja kutsutaan rukoilemaan lapsen puolesta ja auttamaan vanhempia lapsen kristillisessä kasvatuksessa. Kummi ja kummilapsi voivat käydä yhdessä kirkossa, osallistua seurakunnan järjestämiin tapahtumiin ja viettää pyhiä seurakuntayhteyden luomiseksi. Kauempana asuva kummi voi aina rukoilla kummilapsensa puolesta ja siunata häntä. Kummin ja kummilapsen yhteys voi tuoda molemminpuolista iloa. (Airas & Kuikka 2003, 240–241.) Opetuksia tärkeämpää on usein ajan antaminen lapselle, yhdessä leikkiminen ja lapsen harrastusten tukeminen. Kummi on lapselle aikuinen ystävä, johon voi turvautua vaikeuksissa. Kummin merkitys korostuu, mikäli kotona ei ole asiat hyvin. Kummi voi esimerkiksi korvata puuttuvaa isä- tai äitihahmoa. Kummien toivotaan osallistuvan lapsen konfirmaatioon. (Lempiäinen 2004, 10–11.)

Kummiksi pyytäminen on erityinen luottamuksen osoitus lapsen vanhemmilta. Kummin tehtävä on useimmiten mieluinen ja se otetaan ilolla vastaan. (Airas & Kuikka 2003, 240.) Vaikka tehtävään lupautuva ei tiedostaisikaan sen seurakunnallista merkitystä, on kummilla kuitenkin edelleen tärkeä rooli kristillisessä kasvatuksessa (Porkka 2008, 155).

Isovanhemmat ovat lapselle tärkeitä aikuisia. Heidän kauttaan lapsi oppii tuntemaan juurensa ja sukunsa historian sekä ymmärtämään elämän muuttumisen. (Reiman-Salminen, 2008, 48.) Isovanhemmat ovat myös merkittävä tuki vanhemmuudelle. Oman sukupolven edustajien seurassa vanhemmat saattavat tuntea tarvetta pärjätä. Omilta vanhemmilta on helpompaa pyytää neuvoja ja apua lapsen hoidossa. Heiltä saatua kiitosta ja rohkaisua arvostetaan. (Kalliomaa 2008, 45)

Isovanhemmuus on muuttunut vuosien saatossa. Monet pienten lasten isovanhemmista ovat vielä töissä tai he voivat matkustella tai opiskella paljon. Perherakenteiden muutokset näkyvät myös vanhemmassa sukupolvessa, isovanhemmatkin asuvat entistä useammin erillään. (Kalliomaa 2008, 43.) Isovanhempien ja lapsen suhdetta voivat heikentää vanhempien avioero tai isovanhempien ja vanhempien huonot välit, sekä pitkä välimatka isovanhempien luokse. Adoptiolapsilla ja maahanmuuttajalapsilla on harvoin suhdetta omiin biologisiin isovanhempiinsa. (Reiman-Salminen, 2008, 49.)

Erilaiset järjestöt ovat kehittäneet isovanhemmuutta tukevaa toimintaa. He järjestävät mm. sukupolvia yhdistäviä tapahtumia. Mannerheimin lastensuojeluliitolla on Kylämummi ja -vaaritoimintaa. Se perustuu vapaaehtoisten vaarien ja mummien tarjoamaan apuun. He vierailevat esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa ja lasten tapahtumissa. Tavoitteena on luoda pohjaa sukupolvien väliselle kasvatuskumppanuudelle ja yhteiselle kasvatusvastuulle. (Kalliomaa 2008, 45-46.)

Suomalaisessa kasvatuserinteessä kristillinen kasvatusta on kuulunut erityisesti isovanhemmille. He ovat opettaneet lapsenlapsilleen virsiä, rukouksia ja Raamatun kertomuksia. Muuttoliike on kuitenkin katkaissut perinteen ja isovanhempien rooli perinteiden välittäjänä on heikentynyt. (Salmensaari 2003, 219.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA

Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa, mikä on kristillisen kasvatuksen asema kodeissa nykypäivänä seurakunnan kerhoissa käyvässä perheissä. Onko olemassa enää kristillistä kotikasvatusta? Miten se ilmenee käytännössä ja mitä siihen kuuluu? Mitä mieltä vanhemmat ovat kristillisestä kasvatuksesta? Pyrin selvittämään, onko kansankirkkomme opeilla ja perinteillä vielä vaikutusta lasten kasvatukseen nykypäivänä. Tutkimus on rajattu koskemaan varhaiskasvatusta (0–6 v.)

Kristinuskon perinteet ovat ohentumassa. Siksi on ajankohtaista selvittää, mikä on kristillisen kasvatuksen tilanne ja mitä tulevat polvet oppivat 2000 vuotta vanhasta sanomasta. Seurakunnan lapsityöntekijöiden on aiheellista tietää, tekevätkö he kristillistä kasvatustyötä yksin vai tukeeko heidän työnsä vanhempien kasvatusta. Onko kerhossa kerrottu ristiriidassa kotikasvatuksen kanssa vai onko Jeesus jo tuttu juttu?

Tutkimusongelmani jakaantuu seuraaviin kysymyksiin:

1. Onko kristillistä kotikasvatusta nykypäivänä ja millaista se on?
2. Miten vanhemmat suhtautuvat kristillisen kasvatukseen?
3. Mikä on vanhempien tuen tarve kristillisessä kasvatuksessa?

Tutkimustuloksista hyötyvät Kymin seurakunnan lapsityöntekijät, jotka saavat tietoa seurakunnan toimintaan osallistuvien perheiden suhtautumisesta kristilliseen kasvatukseen ja heidän tuen tarpeestaan. Vanhemmat saavat äänensä kuuluville ja pääsevät kertomaan, millaista tukea seurakunnalta toivotaan. Tutkimus antaa myös viitteitä siitä, mikä tilanne on valtakunnallisesti.

Tutkimukseni teossa hyödynsin erityisesti kolmea tuoretta aiheeseen liittyvää tutkimusta. Niistä kaksi oli pro graduja ja yksi ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Esittelen ne seuraavaksi lyhyesti.

Alajoki (2009) on tehnyt pro gradunsa sukupuolen yhteydestä kodin uskontokasvatukseen. Tutkimuksella on tutkittu, millaisia asioita kotona on uskontoon liittyen opetettu, minkälaisia julkisia ja yksityisiä uskonnonharjoittamisen muotoja perheellä on ollut, se-

kä minkälainen on ollut vanhempien kasvatustyyli, kun ovat antaneet uskontokasvatusta. Tutkimuksella on pyritty selvittämään, miten tyttöjen ja poikien kokemukset eroavat toisistaan. Tutkimus on toteutettu strukturoidulla kyselylomakkeella, joka on jaettu 7.- ja 9.-luokkalaisille oppilaille evankelis-luterilaisen uskonnon tunnilla kahdessa joensuulaisessa koulussa. Vastajia oli n. 250.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kotien antama uskontokasvatus hyvin vähäistä. Yksityisessä uskonnonharjoittamisessa ollaan ahkerampia kuin julkisessa. Kristinuskon sanomaan kuuluvista aiheista on perheissä keskusteltu eniten joulun kristillisestä merkityksestä, siitä mitä tapahtuu kuoleman jälkeen sekä enkeleistä. Kristillistä etiikkaa on korostettu selvästi eniten uskontokasvatuksessa. Tyttöillä on enemmän kokemusta uskonnonharjoituksesta ja heidän kanssaan on keskusteltu enemmän uskontoon liittyvistä asioista. Eniten opetusta uskontoon liittyvistä asioista kokivat saaneensa ne lapset, joiden vanhemmilla on eri vakaumukset. Äidit opettavat uskonnosta enemmän kuin isät, ja lisäksi äidit opettavat enemmän tyttöjä kuin poikia, isät yhtä vähän molempia. Vastauksen perusteella muodostettiin kolme uskontokasvatustyyliä: kannustava, autoritaarinen ja välinpitämätön. Uskontokasvatuksessa on havaittavissa lapsilähtöisyys. Uskontokasvatus oli enemmän keskustelua arkipäiväisiin asioihin liittyvistä asioista (elämäntarkoitus, joulu, pääsiäinen), sekä yleiseettistä opetusta ja vähemmän opetusta Raamatun sanasta ja Jumalasta. (Alajoki 2009.)

Kaarenoja ja Rintala (2009) ovat tutkineet opinnäytetyössään vanhempien odotuksia lapsi- ja perhetyötä kohtaan Tikkurilan seurakunnassa. Tavoitteena oli myös selvittää, miten tärkeäksi vanhemmat kokevat kristillisen varhaiskasvatuksen sekä selvittää kiinnostusta uusiin mahdollisiin toimintamuotoihin. Kvantitatiivinen tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena päivä- ja perhekerhoissa, sekä pyhäkouluissa käyvien lasten vanhemmille.

Merkittävimmät syyt osallistua toimintaan olivat sijainti (91 %) sekä toiminnan ajankohta (83 %). Vain 45 % piti kristillistä kasvatusta merkittävänä syynä toimintaan osallistumiseen. Alle puolet vei lapsensa toimintaan, jotta lapsi saisi kristillistä kasvatusta, mutta silti yli 60 % piti tärkeänä Raamatun kertomuksista ja Jeesuksesta kertomista. Pohdinnassa nousee esille ajatus, että vanhemmat eivät ehkä näe kristillisyyttä tärkeänä, mutta tietämystä Raamatusta ja Jeesuksesta pidetään yleissivistyksenä. Toimintaan ei

välttämättä osallistuta sen takia, että lapsi saisi kristillistä kasvatusta, mutta siihen ei suhtauduta kuitenkaan negatiivisesti. Tutkimukset osoittavat, että kirkkovuoden juhliin kutsumista kannattaa tehostaa. Pyhäkoulun nimen muuttamista sunnuntaikerhoksi suositellaan myös. Vastausten perusteella Tikkurilan lapsi- ja perhetyö sai yhteisarvosanaksi yhdeksän. (Kaarenoja & Rintala 2009.)

Ristimäki (2009) on tutkinut pro gradussaan vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia alle kolmevuotiaiden lasten kristillisestä kasvatuksesta ja kasteesta. Tavoitteena oli myös selvittää, millainen on perheen ja seurakunnan välinen seurakuntayhteys lapsen kasteen jälkeen ja johtaako kaste kristilliseen kasvatukseen. Tutkimus oli kvantitatiivinen ja siihen vastasi noin 300 henkilöä ympäri maan.

Tulokset osoittivat, että vanhemmille oli itsestään selvää kastettiinko lapsi vai ei. Yleisimmin lapsia kastettiin, koska se oli tapana suvussa ja Suomessa. Seurakunnan ja perheen välinen yhteys heti kasteen jälkeen oli käytännössä melko vähäistä. Kristillistä kasvatusta annettiin 80 prosentille lapsista ja kirkon varhaiskasvatustoimintaan oli osallistunut noin 70 % vastaajista, useimmat vain muutaman kerran vuodessa. Keskimäärin vastaajat pitivät alle kolmevuotiaan lapsen kristillistä kasvatusta vain vähän mielekkäänä. Yleisin kristillisen kasvatuksen muoto oli lapsen kanssa rukoilu. Kristillistä kasvatustukea toivottiin seurakunnalta jonkin verran. Tuen tarpeeksi oli mainittu yleisimmin monipuolisen varhaiskasvatustoiminnan jatkuminen, henkilökohtaisemmat yhteydenotot perheisiin sekä tiedottamisen lisääminen. Tutkimuksen mukaan kristillinen kasvatusta koettiin tarpeelliseksi ja sen ajateltiin auttavan lasta sosiaalisten suhteiden kehittämisessä ja ympäröivän kulttuurin ymmärtämisessä. Ristimäki oli sitä mieltä, että kristillisellä kasvatuksella on vankka asema myöhäismodernissa yhteiskunnassa. (Ristimäki 2009.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimusprosessi käynnistyi joulukuussa 2010, jolloin sain Kymin seurakunnan lapsityöltä toiveen tutkimuksen toteuttamisesta ja aiheesta. Asiaa mietittiin ja aihetta rajattiin joulun yli. Yhteistyösopimus ja tutkimusluvut kirjoitettiin helmikuun 2011 alussa. Varsinainen tutkimus toteutettiin vasta syksyllä 2011.

6.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Suoritin tutkimukseni Kymin seurakunnassa. Se on kuulunut Kotka-Kymin seurakuntayhtymään vuodesta 2005 lähtien (Kotka-Kymin seurakuntayhtymä i.a.a.). Kymin seurakunta on Kotkan seurakunnista laajin. Siihen kuuluvat kaupungin pohjoiset ja itäiset alueet, jotka ovat pääasiassa taajama-alueita. (Kotka-Kymin seurakuntayhtymä i.a.b.) Kymin seurakuntaan kuuluu noin 20 000 jäsentä.

Tutkimus rajoittuu Kymin seurakunnan lapsityön piirissä oleviin perheisiin. Tutkimus rajattiin päivä-, leikki- ja perhekerhoihin, sekä musapyhikseen (musiikkipyhäkoulu), koska ne ovat viikoittain kokoontuvia kerhoja ja toivoin, että vastaajilla olisi säännöllinen yhteys seurakuntaan. Oletuksena oli myös että näistä kerhoista saisin varmemmin ja enemmän palautettuja vastauksia. Avoin kerho rajattiin pois, koska tutkimus koski nimenomaan varhaiskasvatusta ja avoimessa kerhossa käy myös kouluikäisiä lapsia.

Kymin seurakunnan päiväkerhot kokoontuvat kahdesti viikossa. Ne tarjoavat monipuolista ohjelmaa 4–5-vuotiaille lapsille. Mukaan pääsevät myös toimintakauden aikana neljä vuotta täyttävät lapset. Leikkikerhot on suunnattu kolmevuotiaille lapsille ja ne kokoontuvat vain kerran viikossa. Päiväkerhoja on tällä hetkellä yhdeksän ja leikkikerhoja kolme. (Kymin seurakunta i.a.a.) Perhekerhot on tarkoitettu 0–5-vuotiaille lapsille huoltajineen. Kerhossa lauletaan, leikitään, askarrellaan, hiljennytään, rukoillaan ja tehdään retkiä. Perhekerhot tarjoavat mahdollisuuden tutustua muihin samassa elämänvaiheessa oleviin perheisiin. Perhekerhoja on kahdeksan, joista yksi on vauvakerho. (Kymin seurakunta i.a.b.)

Pyhäkoulutyö tähtää monipuoliseen kasteopetukseen. Lapsiperheille suunnattuja jumalanpalveluksia järjestetään pääosin sunnuntaisin. Myös teemapyhäkouluja, retkiä ja leirejä järjestetään. (Kymin seurakunta i.a.d.) Syksyllä kun suoritin tutkimukseni, ei säännöllistä kerhopyhäkoulutoimintaa ollut musapyhistä lukuun ottamatta. Musapyhis on musiikkipainotteinen kerho, jossa pienet lapset käyvät vanhempiensa kanssa. Niitä on tällä hetkellä kaksi. (Kymin seurakunta i.a.c.)

Ensitietojen mukaan päiväkerholaisia oli noin 130 ja leikkikerholaisia vajaat 30. Perhekerhojen ja musapyhiksen osallistujamäärät olivat epäselviä, mutta lapsityönohjaajan arvion mukaan niissä kävi noin 50 perhettä, jotka eivät olleet mukana päivä- tai leikkikerhossa. Kävijämäärät olivat kuitenkin ilmoitettua pienemmät. Monet olivat jääneet toiminnasta pois etukäteen saamieni tietojen jälkeen. Lastenohjaajien mukaan tutkimuksen toteuttamisen aikaan kerhoissa käyntikään ei ollut aktiivisimmillaan. Lähestyvä joulusaattoi vaikuttaa asiaan. Pällekkäisyyksiäkin oli paljon. Joidenkin arvioiden mukaan tietyillä asuinalueilla toimivissa kerhoissa jopa 95 % perheistä kävi useammassa kuin yhdessä kerhossa, esimerkiksi perheen vanhempi lapsi päiväkerhossa ja nuorempi äidin tai isän kanssa perhekerhossa. Vanhemmat vastasivat luonnollisesti kyselyyn vain yhden kerran, vaikka lapsia olisi ollut useammassa kerhossa.

6.2 Tutkimusmenetelmä, aineistonkeruu ja -analysointi

Tutkimuksen lähestymistavaksi valittiin kvantitatiivinen menetelmä, koska sillä pystyttiin tutkimaan kaikkia kohteena olevien kerhojen lapsia vanhempien kanssa. Kyselyn avulla voi kerätä laajemman tutkimusaineiston vähemmällä ajankäytöllä ja vaivalla. Haittapuolena on, että aineisto voi jäädä pinnalliseksi ja tulosten tulkinta ei ole niin helppoa. Tutkija ei voi myöskään olla varma siitä, kuinka tosissaan ja rehellisesti vastaajat ovat kyselyyn vastanneet tai ovatko he ymmärtäneet kysymyksen niin kuin tutkija on sen tarkoittanut. Vastaamattomuus saattaa myös nousta joskus ongelmaksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 190.)

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus pyrkii yleistämään. Lähtökohtana on tutkimusongelma, johon etsitään vastausta. (Kananen 2008, 10–11.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä ovat mm. hypoteesien esittäminen, aineiston saattaminen tilastol-

lisesti käsiteltävään muotoon, tulosten esittäminen prosenttitaulukoina sekä tulosten tilastollisen merkittävyyden testaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 136). Tärkeää on operationaalistaminen eli tutkittavien asioiden saattaminen mitattavaan muotoon (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 146).

Kyselylomakkeen laatimisessa tärkeää ovat selkeys, sekä tarkat ja lyhyet kysymykset, joissa ei ole tulkinnan varaa. Kysymysten määrää ja järjestystä on myös syytä pohtia. Kyselyissä käytetään yleensä kolmea kysymysmuotoa: avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä asteikkoihin perustuvat kysymykset. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 193–195, 197–198.) Tutkimuksessa käytettiin kaikkia kolmea kysymystyyppiä.

Laadin kyselylomakkeen lokakuun 2011 aikana. Apuna käytin teoritiedon lisäksi Anu Ristimäen pro gradun sekä Jenni Kaarenojan ja Heli Rintalan opinnäytetyön kyselyitä, ja jossain määrin myös Heidi Alajoen pro gradun kyselyä. Kysymysten asettelu oli joiltain osin hyvin haasteellista. Pyrin muotoilemaan kysymykset yksinkertaisiksi ja konkreettisiksi, jotta vastaajat ymmärtäisivät ne toivotulla tavalla. Kysymykset 1–8 kartoittivat taustatietoja ja kysymykset 9–10 seurakunnan toimintaan osallistumista ja kodin kristillistä ympäristöä. Kysymyksessä 11 selvitettiin kasvatukseen vaikuttavia asioita ja kysymyksessä 12 perheen kristinuskoon liittyviä tapoja ja toimintoja. Kysymykset 13–14 selvittivät, mitä kristillisiä asioita lapsen kasvatukseen kuuluu ja kysymys 15 vanhempien asenteita ja käsityksiä kristilliseen kasvatukseen liittyen. Kysymykset 16–24 painottuivat kartoittamaan vanhempien tuen tarvetta kristillisessä kasvatuksessa.

Lomaketta tulisi testata ennen varsinaista tutkimusta. Näin voidaan korjata kyselyn muotoa tarvittaessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 199.) Kyselyä näytettiin useammalle henkilölle, jotka lukivat sen tarkasti ja arvioiden läpi. Varsinaista testausta ei kuitenkaan suoritettu, kukaan ei lukenut kyselyä aikeissaan myös vastata siihen. Jaettuun kyselylomakkeeseen jäi muutama epäselvä kysymysmuoto kysymyksissä 12 ja 13. Se aiheutti jonkin verran hämmennystä vastaajissa.

Jos kysely lähetetään kaikille kohderyhmään kuuluville, kyseessä on kokonaistutkimus. Se on kuitenkin harvoin mahdollista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 174–175.) Tutkimus oli kokonaistutkimus, sillä kysely jaettiin kaikille vanhemmille, joiden lapset kävivät kohteena olevissa kerhoissa. Kymin seurakunnan lastenohjaajat jakoivat kyselyt

(liite 3) saatekirjeineen (liite 1) kerhojensa lasten vanhemmille marraskuun 2011 loppupuolella. Kyselyiden viimeinen palautuspäivä oli viimeisellä kerhokerralla ennen joulua. Kyselyt palautettiin lastenohjaajille suljettaviin kuoriin, jotka toimitettiin minulle yhden lastenohjaajan välityksellä. Perhekerhoissa vanhemmat täyttivät kyselyt pääsääntöisesti kerhopäivän aikana ja palauttivat saman tien.

Kyselyitä jaettiin 139 ja niitä palautui 131. Vastausprosentti oli siis 94 %. Ei ole kuitenkaan varmuutta siitä, miten lastenohjaajat ovat merkinneet jaettujen kyselyiden määrän heille jaettuihin ohjeisiin (liite 2), jotka palautettiin kyselyiden mukana. Ovatko he kirjanneet jaetuiksi vain ne kyselyt, jotka vanhemmat ovat vieneet kotiin asti vai myös ne, jotka vanhemmat ovat torjuneet jo sitä tarjottaessa? Jos he ovat toimineet ensimmäisen vaihtoehdon mukaan, on vastausprosentti todellisuudessa pienempi. Vastausprosentin suuruuteen vaikuttaa myös se, että kyseessä ei ollut postikysely vaan kasvokkain jaettu kysely säännöllisen toiminnan yhteydessä.

Kvantitatiivisen aineiston analyysissä ideana on kuvata ja tulkita aineistoa tilastojen ja numeroiden avulla, selvittäen esimerkiksi ilmiöiden esiintymisen yleisyyttä tai ilmiöiden välisiä yhteyksiä (Jyväskylän yliopisto i.a.). Vastaukset syötetään tilasto-ohjelmaan, jolloin saadaan havaintomatriisi (Kananen 2011, 46). Aineistosta ilmoitetaan mitattujen asioiden esiintymistä ilmaisevia suhteellisia prosentiosuuksia ja joskus keskilukuja tai keskiarvoja. Analyysimenetelminä voidaan käyttää esimerkiksi ristiintaulukointia ja korrelaatioanalyysia. Tuloksia voidaan havainnollistaa erilaisilla graafisilla kuvioilla. (Kananen 2008, 41–43, 56.)

Kävin palautuneet kyselylomakkeet läpi tammikuussa 2012. Yhtään kyselyä ei tarvinnut hylätä kokonaisuudessaan, mutta muutama vastaus oli jätettävä pois. Yksi vastaaja oli vastannut lapsensa syntymävuoden, kun kysyttiin vastaajan syntymävuotta. Kahteen kyselyyn oli vastannut sekä isä että äiti, vaikka ohjeissa pyydettiin ympyröimään vain yksi vastaaja. Muutamissa asteikko-tyyppisissä kysymyksissä vastaus sijoitettu kahden numeron välille, jolloin vastaus jouduttiin hylkäämään. Syötin aineiston SPSS-ohjelmaan ja analysoin vastauksia sen avulla. Vastauksista laskettiin suhteelliset frekvenssit ja joistain lisäksi keskiarvoja. Vastauksia ristiintaulukoitiin taustamuuttujien mukaan ja tehtiin tilastollisia merkitsevyyttestejä. Korrelaatiota käytettiin selvittämään vastausten yhteyttä toisiinsa. Avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin ryhmiin analysointia varten.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Taustatiedot

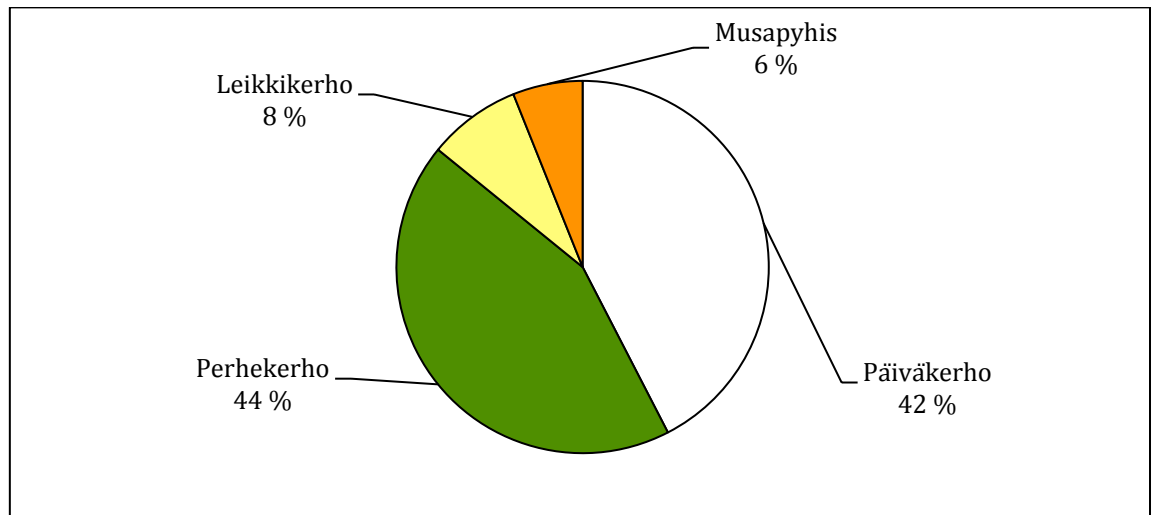
Kyselyyn vastasi 131 henkilöä. Vastanneista (n=129) äitejä oli 90 % ja isiä 9 %. Muita huoltajia oli vain yksi, lapsen isovanhempi. Tunnistamisen välttämiseksi on hänet myöhemmissä vertailuissa yhdistetty isien joukkoon, sillä kyseessä oli miespuolinen vastaaja. Vastaajat jaettiin syntymävuoden perusteella kolmeen ikäluokkaan: 1953–1976 syntyneet, 1977–1980 syntyneet ja 1981–1987 syntyneet. Jaon perusteena oli saada kolme suunnilleen yhtä suurta ikäluokkaa vertailua varten. Vastaajista (n=126) ensimmäiseen ryhmään kuului 34 %, toiseen 29 % ja viimeiseen 37 %.

Suurin osa (71 %) vastaajista oli avioliitossa. Avoliitossa eli neljännes (25 %). Naimattomia ja eronneita oli molempia 2 %. Rekisteröidyssä parisuhteessa eli 1 %. Lähes kaikki kuuluivat odotetusti evankelis-luterilaiseen kirkkoon (taulukko 1). Ortodoksiseen kirkkoon kuului muutama prosentti. Muita uskonnollisia yhteisöjä edustavat kuuluivat katoliseen kirkkoon tai vapaisiin suuntiin. Uskontokuntiin kuulumattomia oli selkeästi eniten (7,6 %) vastaajien puolisojen joukossa.

TAULUKKO 1. Vastaajien edustamat uskonnot (N=131).

	Vastaaja	Puoliso	Lapsi
Evankelis-luterilainen kirkko	95,4 %	87,0 %	96,2 %
Ortodoksinen kirkko	1,5 %	3,8 %	3,1 %
Muu uskonnollinen yhteisö	0,8 %	1,5 %	0,0 %
Ei mikään edellisistä	2,3 %	7,6 %	0,8 %
Yhteensä	100,0 %	100,0 %	100,0 %

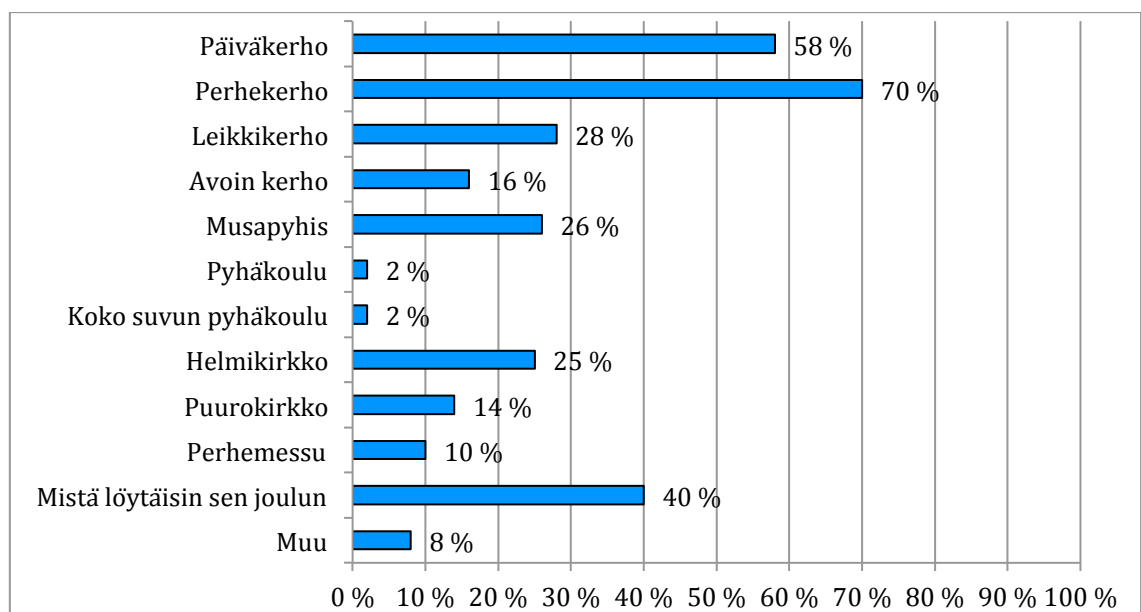
Yhden lapsen perheitä oli 27 %, kahden lapsen perheitä 39 %, kolmen lapsen perheitä 26 % ja neljän tai useamman lapsen perheitä 8 %. Vastanneita oli selkeästi enemmän päiväkerhosta ja perhekerhosta (kuvio 1). Leikkikerhon ja musapyhiksen edustajia oli yhteensä vain kuudennes (15 %). Tähän jakaumaan vaikutti osaltaan se, että perheet kävivät useammassa kerhossa ja vanhemmat vastasivat kyselyyn vain kerran.

KUVIO 1. Toimintamuotojen edustajat (n=122)

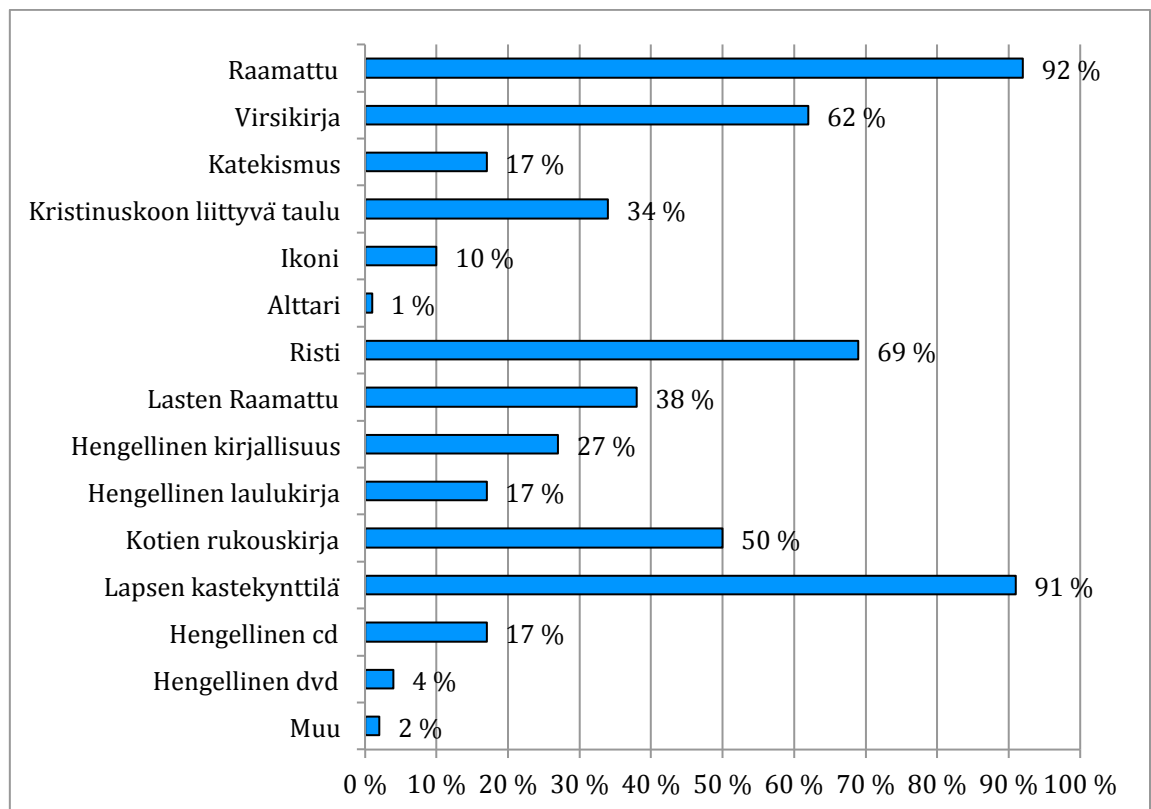
7.2 Seurakunnan toimintaan osallistuminen ja kristillisyyden kotona

Aluksi kartoitettiin, missä kaikissa Kymin seurakunnan toiminnoissa ja tapahtumissa perhe tai lapsi olivat käyneet (kuvio 2). Yli puolet (58 %) vastaajista mainitsi päiväkerhon ja lähes kolme neljäsosaa (70 %) perhekerhon. Tapahtumista suosituimmaksi nousi Mistä löytäisin sen joulun? -tapahtuma, jossa 40 % vastaajista ilmoitti käyneensä. Vähiten käytiin pyhäkoulussa (2 %) ja koko suvun pyhäkoulussa (2 %). Muun tapahtuman valinneet kertoivat käyneensä vauvakerhossa, kummikirkossa ja lasten konserteissa. Vauvakerho kuuluu Kymin seurakunnassa perhekerhoihin.

KUVIO 2. Toimintaan ja tapahtumiin osallistuminen (n=127)

Kodin kristillisiä elementtejä selvitettiin kysymällä vanhemmilta, mitä kristinuskoon liittyviä asioita heidän kotoaan löytyy (kuvio 3). Lähes kaikilla oli Raamattu (92 %) ja lapsen kastekynttilä (91 %). Suurella osalla oli myös virsikirja (62 %) ja jonkinlainen risti (69 %). Kotien rukouskirja löytyi joka toisesta (50 %) kodista. Kotialttari tai muu vastaava hiljentymiselle varattu paikka oli harvinaisin (1%). Muina asioina mainittiin Nuoren seurakunnan veisukirja, Laulutuuli, hartauskirjallisuus, Raamatun kommentaarit sekä enkelipatsaat ja -koriste-esineet. Mielenkiintoista oli, että kaikki, joilta ei Raamatua löytynyt, kuuluivat evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Vertaillen tuloksia ikäluokkiin huomattiin, että kahta lukuun ottamatta kaikissa vaihtoehdoissa nuorimman ikäluokan osuus oli pienin. Kastekynttilä ja alttari olivat ainoita, jotka löytyivät useammin nuorimmilta kuin kahdelta vanhemmalta ikäluokalta.

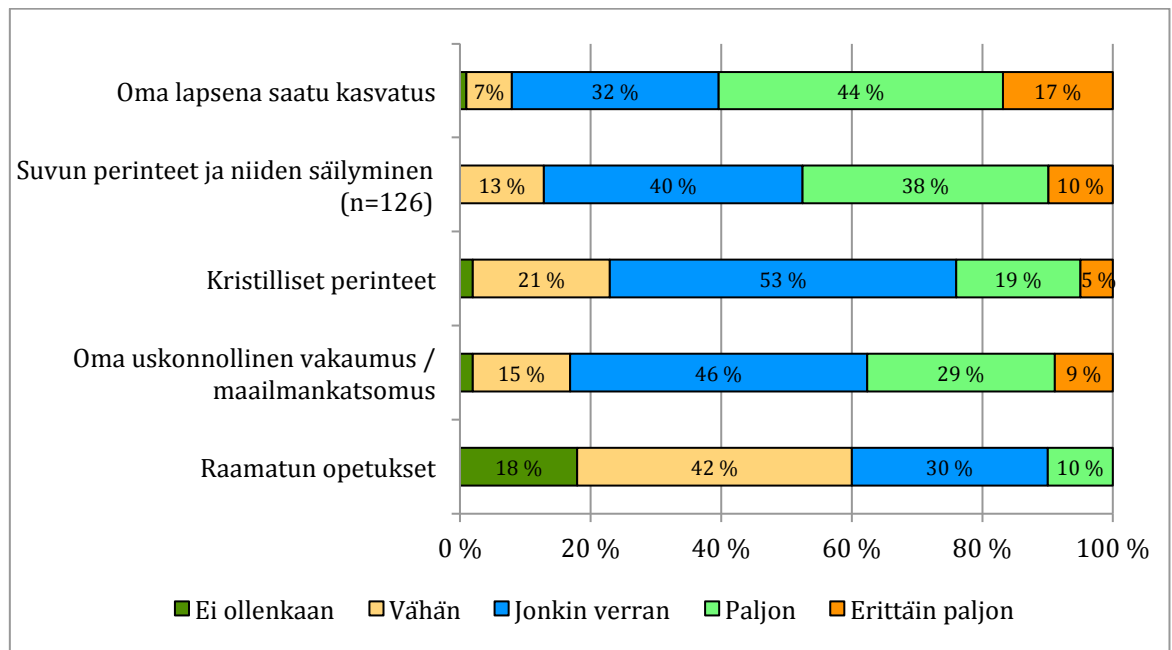

KUVIO 3. Kristillisiä asioita kotona (n=127)

7.3 Kasvatuksen lähtökohdat

Vanhempia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon eri asiat vaikuttavat heidän mielestään lapselleen antamaansa kasvatukseen (kuvio 4). Oma lapsena saatu kasvatusta vaikutti suu-

rimmalla osalla (61 %) paljon tai erittäin paljon. Suvun perinteiden säilyminen vaikutti paljon tai erittäin paljon joka toisen (48 %) kasvatukseen. Kristilliset perinteet vaikuttivat ainakin jonkin verran suurimpaan osaan (77 %) vastanneista. Vastaajista 17 % uskoi oman vakaumuksen vaikuttavan lapsensa kasvatukseen vähän tai ei olleenkaan. Raamatun opetukset vaikuttivat vähän tai ei ollenkaan 60 %:lla vastaajista ja paljon 10 %:lla. Muissa paitsi omaa kasvatusta koskevassa väittämässä vanhemmat ikäluokat kokivat asian vaikuttavan kasvatukseensa enemmän kuin nuoremmat. Kaikki kysytyt asiat myös korreloivat keskenään. Jos esimerkiksi oma lapsena saatu kasvatusta vaikutti lapsen kristilliseen kasvatukseen, vaikutti myös oma uskonnollinen vakaumus ($p < 0,01$). Vaikutus oli nähtävissä kaikissa väittämässä suhteessa toisiinsa.

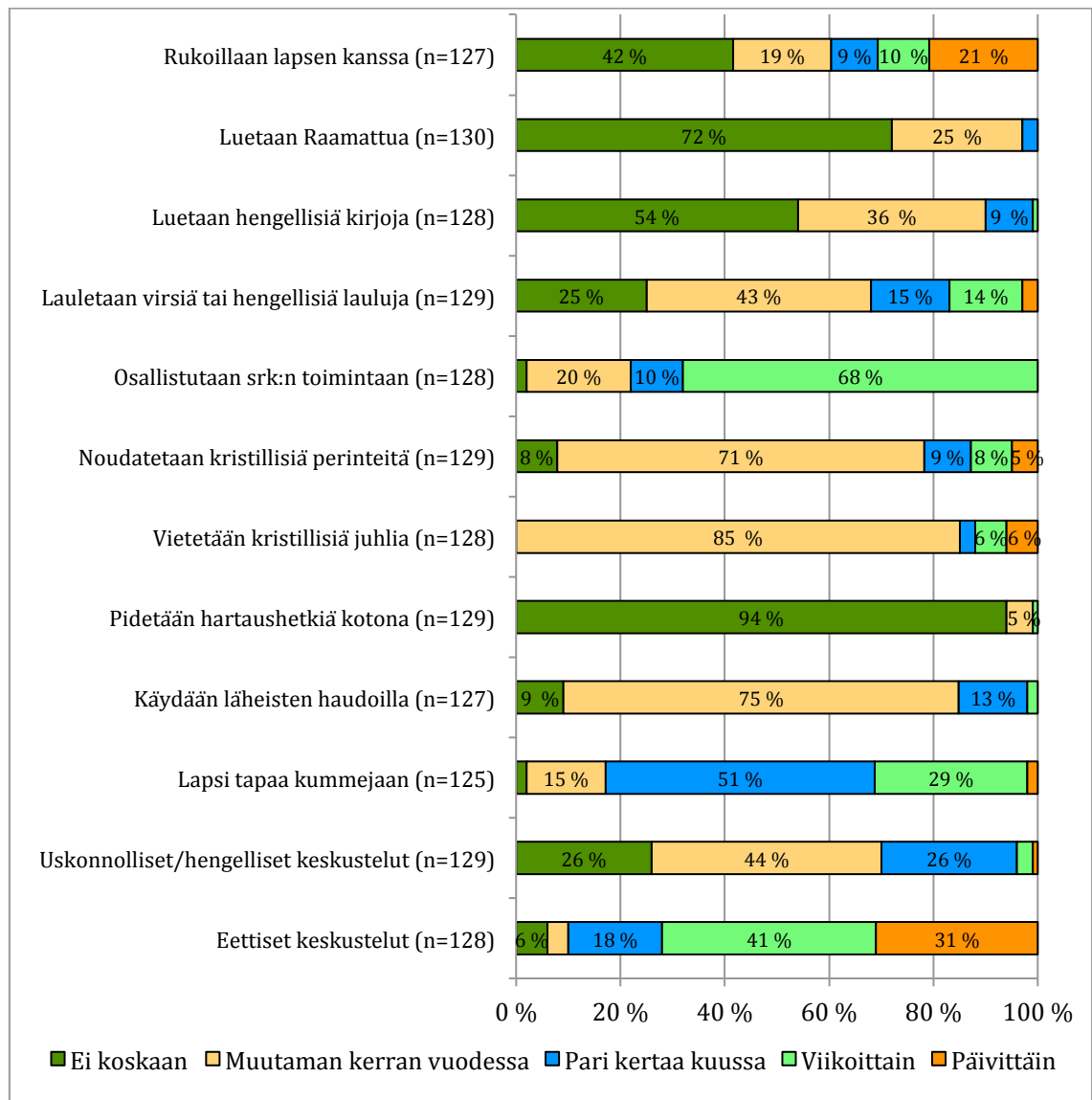

KUVIO 4. Lapsen kasvatukseen vaikuttavat seikat (n=127)

7.4 Kristillinen kotikasvatus käytännössä

Vanhemmilta kysyttiin, kuinka usein perheen arkeen kuului erilaisia kristinuskoon liittyviä asioita (kuvio 5). Vaihtoehdot eivät olleet kaikkien väittämien kohdalla onnistuneita, sillä osaa asioista ei normaalisti tehdä tai edes voi tehdä päivittäin, kuten seurakunnan toimintaan osallistuminen ja kristillisten juhlien vietto. Myöskään hautausmaalla ei useimmiten ole tapana käydä päivittäin tai edes viikoittain. Kaikkien väittämien frekvenssit on kuitenkin ilmoitettu.

KUVIO 5. Mitä lapsen kanssa tehdään?

Lähes puolet (42 %) vastanneista ilmoitti, ettei rukoile koskaan lapsensa kanssa. Kuitenkin viidesosa (21 %) rukoili päivittäin ja kymmenesosa (10 %) viikoittain. Isistä suurempi osa kertoi rukoilevansa lapsen kanssa päivittäin kuin ei koskaan. Äidit taas vastasivat useammin ei koskaan kuin päivittäin. Nuoremmat vastaajat rukoilivat vähemmän kuin vanhemmat. Raamattua ei luettu kolmen neljäsosan (72 %) kotona koskaan. Isät lukivat useammin kuin äidit ($p < 0,01$) ja vanhemmat useammin kuin nuoremmat. Hengellisiä kirjoja luettiin hieman enemmän. Vastaajista 46 % luki niitä lapsensa kanssa muutaman kerran vuodessa, pari kertaa kuussa tai viikoittain. Nuorimmasta ikäluokasta 80 % ei lukenut niitä koskaan. Virsiä ja muita hengellisiä lauluja lauloi lapsensa kanssa 75 % vastanneista.

Perheiden osallistuminen seurakunnan toimintaan oli melko aktiivista. Viikoittain toimintaan osallistui reilusti yli puolet (68 %) vastaajien lapsista tai perheistä. Vastanneista 2 % ilmoitti, ettei heidän perheensä osallistu seurakunnan toimintaan koskaan. Tämä on mielenkiintoinen näkemys, sillä he ovat kuitenkin saaneet kyselyn seurakunnan kerhosta, johon ovat osallistuneet.

Kysymykset kristillisten perinteiden noudattamisesta ja kristillisten juhlien vietosta on voitu tulkita monella tavalla, sillä vaihtoehdot eivät ole sopivia kysymysten asettelun kanssa. Vastanneista 71 % kertoi noudattavansa kristillisiä perinteitä muutaman kerran vuodessa ja 22 % useammin. Kristillisiä juhlia suurin osa (85 %) vietti muutaman kerran vuodessa. Monet kommentoivat että niitä vietetään silloin kun niitä on. Hartaushetkiä vietti kotonaan 6 % vastaajista. Suurin osa (75 %) vastaajista kävi lasten kanssa läheisten haudoilla muutaman kerran vuodessa. Vastanneista 98 % kertoi lapsensa tapaaavan kummiaan. Useimmat (51 %) tapasivat kummejaan pari kertaa kuussa.

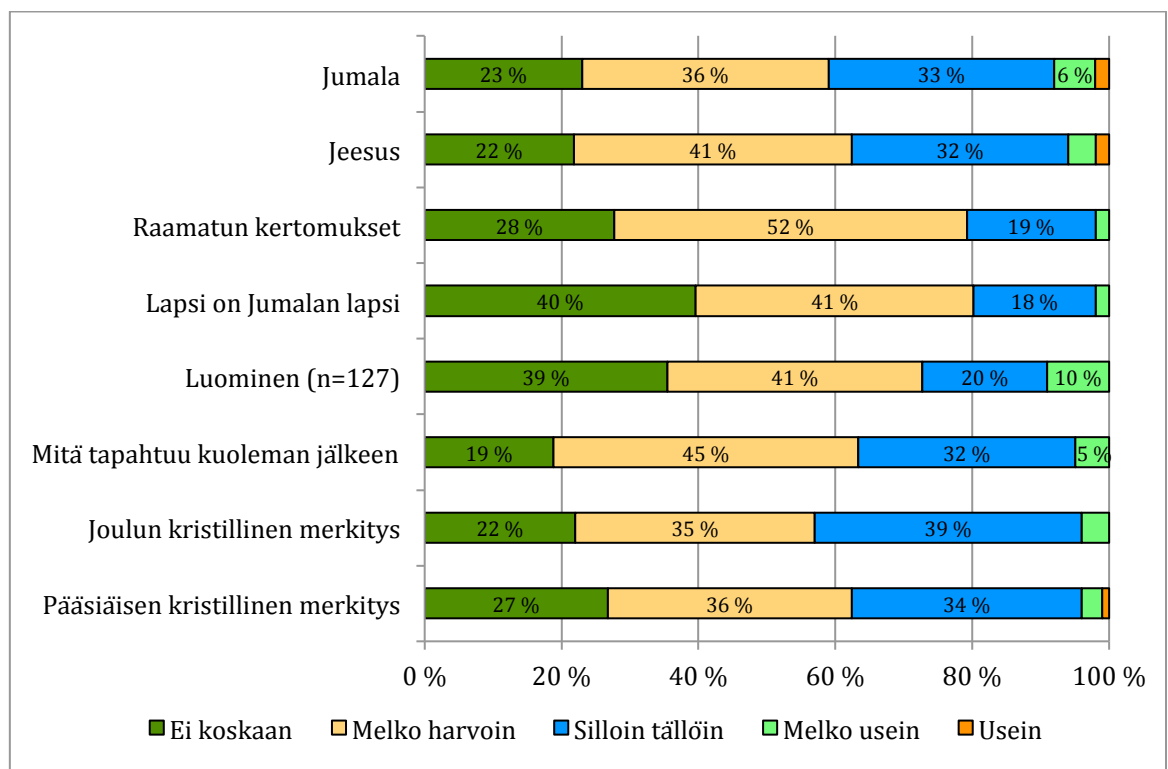
Hengellisistä asioista lapsen kanssa keskusteltiin melko vähän. Neljäsosa (26 %) ei keskustellut hengellisistä asioista koskaan ja alle puolet (44 %) muutaman kerran vuodessa. Eniten keskustelivat keskimmäiseen ikäluokkaan kuuluvat henkilöt, vähiten nuorimmat. Eettisistä asioista keskusteltiin selkeästi enemmän. Vastanneista 31% keskusteli niistä päivittäin ja 41 % viikoittain.

Tehtyjen asioiden välillä oli selkeitä yhteyksiä. Esimerkiksi perheissä, joissa lapsen kanssa rukoukset, luettiin myös Raamattua, laulettiin virsiä ja käytiin hengellisiä keskusteluja ($p < 0,01$). Perheet, joissa osallistuttiin aktiivisesti seurakunnan toimintaan, luettiin enemmän hengellisiä kirjoja ja laulettiin hengellisiä lauluja ($p < 0,01$). Lapset, joiden kanssa keskusteltiin hengellisistä asioista, keskusteltiin myös eettisistä asioista ($p < 0,01$). Erikoista oli, että perheissä, joiden lapset tapasivat kummejaan usein, ei luettu niin paljon Raamattua tai hengellisiä kirjoja ($p < 0,01$).

Seuraavaksi selvitettiin, mistä kristinuskoon liittyvistä asioista lapselle kerrottiin tai hänen kanssaan keskusteltiin (kuvio 6). Monet varsinkin perhekerhojen vastaajista kommentoivat lapsen olevan niin pieni, ettei hän vielä keskustele, mutta että asioista keskusteltaisiin varmasti myöhemmin tulevaisuudessa. Kysytyistä asioista keskusteltiin keskimäärin hyvin vähän. Eniten kerrottiin tai keskusteltiin joulun kristillisestä merkityk-

sestä. Silloin tällöin, melko usein tai usein siitä kertoi 43 % vastanneista. Jumalasta yhtä usein puhui lähes yhtä moni (41 %) vastaajista. Vähiten kerrottiin Raamatun kertomuksista, joista 80 % kertoi melko harvoin tai ei koskaan. Kaikista mainituista asioista kerrottiin selkeästi harvemmin nuorimpien vastaajien perheissä. Isät kertoivat äitejä enemmän Jumalasta ($p<0,05$), Jeesuksesta ($p<0,01$) ja Raamatun kertomuksista ($p<0,01$).

Lapselle kerrottavilla asioilla oli myös selkeä yhteys toisiinsa. Esimerkiksi lapsille, joille kerrottiin enemmän Jumalasta, kerrottiin myös Raamatun kertomuksista ($p<0,01$). Vaikutus oli nähtävissä kaikissa vaihtoehdoissa suhteessa toisiinsa.

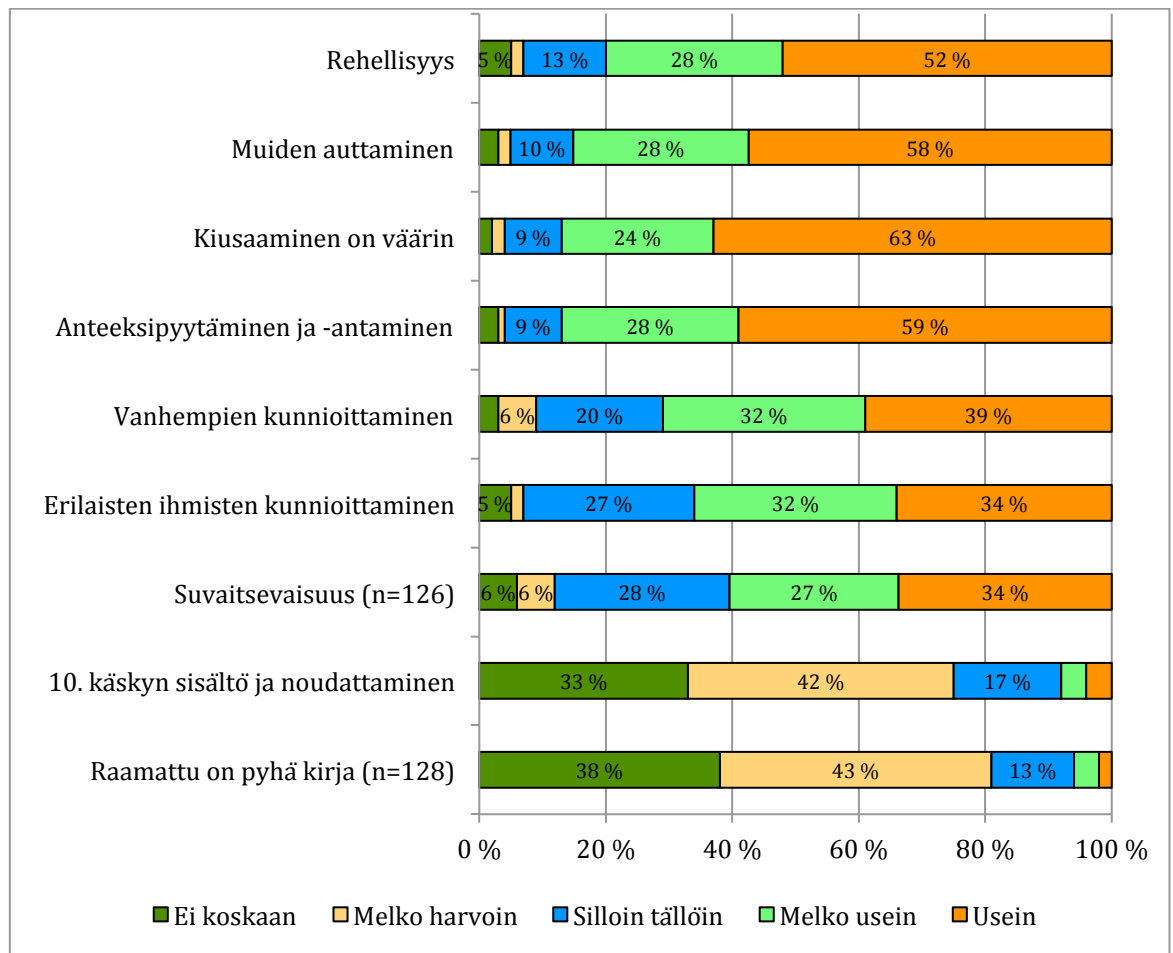

KUVIO 6. Lapselle kerrotaan (n=128)

Kristinuskoon liittyvien asioiden lisäksi vanhemmilta kysyttiin, mitä kristillisestä etiikasta nousevia asioita lapselle opetettiin kotona (kuvio 7). Ne olivat selkeästi enemmän esillä kuin suoraan kristinuskoon liittyvät asiat. Kymmentä käskyä ja Raamattua koskevissa väittämässä vastaukset olivat enemmän yhteneviä edellisen kysymyksen vastausten kanssa. Eniten opetettiin anteeksipyyttämisestä ja anteeksiantamisesta, sekä kiusaamisen vääryydestä, joista molempia opetti usein tai melko usein 87 % vastanneista. Kymmenen käskyn sisältöä ja noudattamista opetettiin usein tai melko usein 8 %:ssa

perheistä. Vastaaajista 81 % kertoi melko harvoin tai ei koskaan Raamatusta kristinuskon pyhänä kirjana. Eettisistä asioista keskusteltiin suurin piirtein yhtä paljon kaikissa ikäluokissa. Kymmen käskyn sisällöstä ja noudattamisesta opettivat vähiten nuorimmat vastaajat ja eniten keskimmäiseen ikäluokkaan kuuluvat.

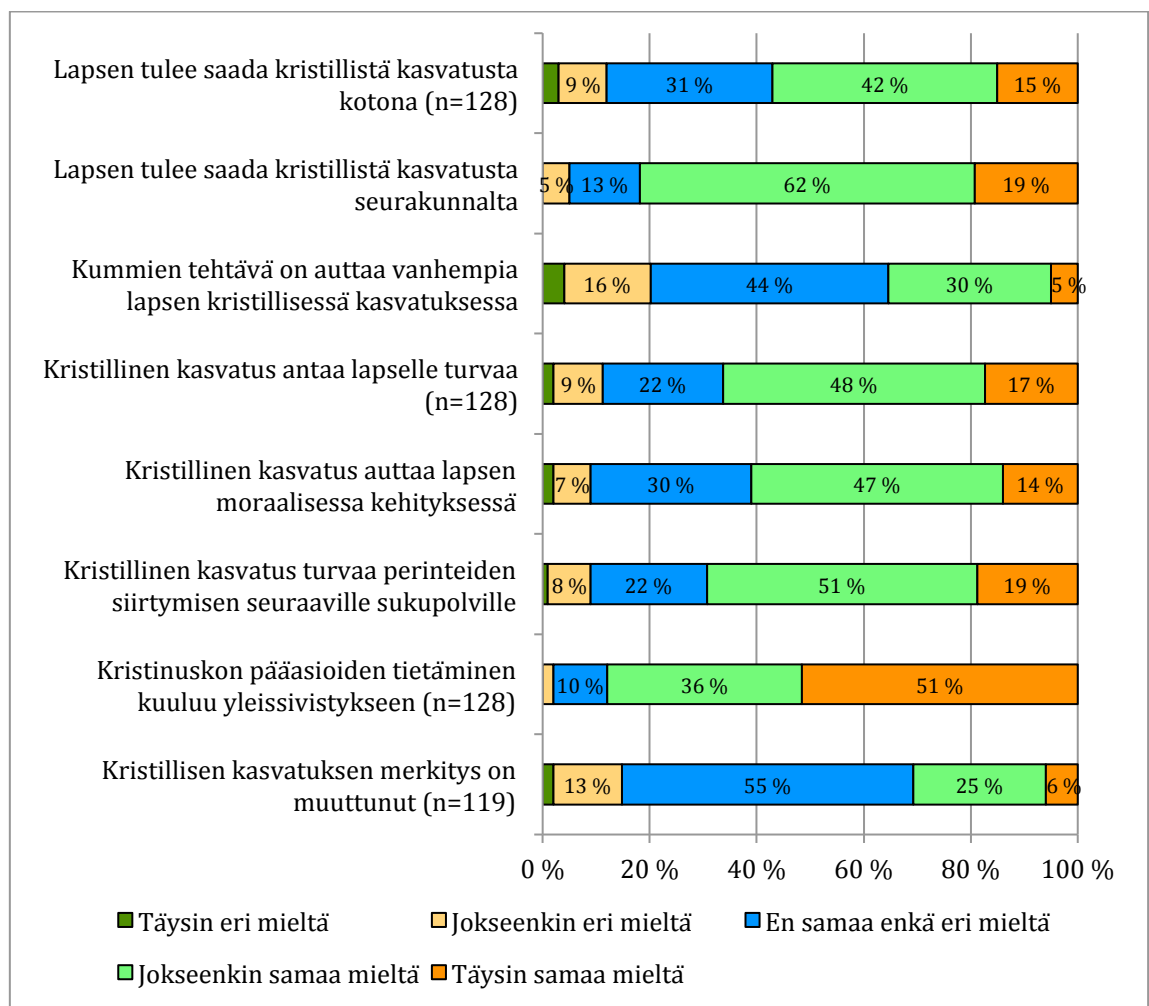
Myös tässä kysymyksessä eri vaihtoehtojen yhteys toisiinsa oli selkeä. Esimerkiksi lapset, joille opetettiin rehellisyydestä, opetettiin myös muiden auttamisesta ($p < 0,01$). Yhteys oli nähtävissä kaikissa vaihtoehtoissa suhteessa toisiinsa. Kymmentä käskyä ja Raamattua koskevissa väittämässä yhteys ei ollut niin merkittävä suhteessa kiusaamiseen ja anteeksipyyttämiseen liittyviin väittämiin ($p < 0,05$).

KUVIO 7. Lapselle opetetaan (n=127)

7.5 Näkemyksiä kristillisestä kasvatuksesta

Vanhemmille esitettiin kristilliseen kasvatukseen liittyviä väittämiä, joihin he ottivat kantaa (kuvio 8). Noin puolet (57 %) vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että lapsen tulee saada kristillistä kasvatusta kotonaan. Vastanneista 81 % oli samaa mieltä siitä, että lapsen tulee saada sitä seurakunnalta. Molemmissa väittämissä nuorimmat olivat enemmän eri mieltä. Suuri osa (44 %) ei ottanut kantaa kummien tehtävään auttaa vanhempia lapsen kristillisessä kasvatuksessa. Useampi oli kuitenkin asiasta samaa mieltä kuin eri mieltä.

KUVIO 8. Kristinuskoon liittyvät väittämät (n=129)

Kolmessa seuraavassa väittämässä vanhemmat vastaajat olivat enemmän samaa mieltä kuin nuoremmat. Väittämissä esitettiin, että kristillinen kasvatus antaa lapselle turvaa, että se auttaa lapsen moraalisisessa kehityksessä ja että se turvaa perinteiden siirtymisen

seuraaville sukupolville. Eniten samaa mieltä oltiin siitä, että kristinuskon perusasioiden tietäminen kuuluu yleissivistykseen. Väittämän kanssa oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä 87 % vastanneista. Vastaaajista 31 % uskoi kristillisen kasvatuksen merkityksen muuttuneen. Isät olivat väittämän kanssa enemmän samaa mieltä kuin äidit ($p < 0,05$).

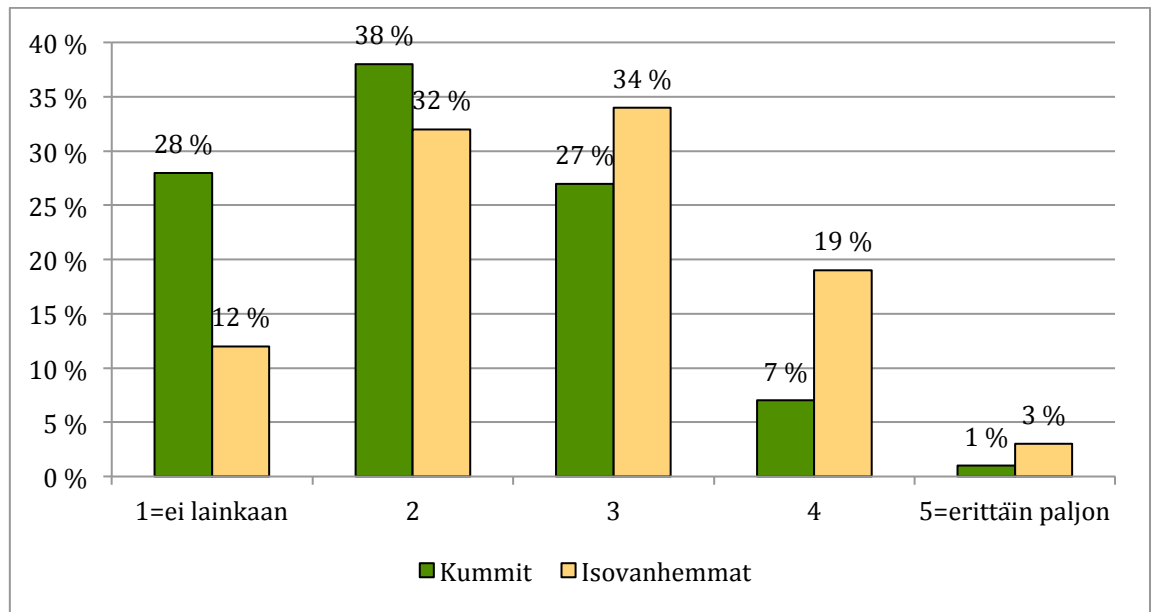
Viimeisen väittämän yhteydessä kysyttiin lisäksi avoimella kysymyksellä, miten vastaajat näkivät kristillisen kasvatuksen merkityksen muuttuneen. Vastauksista ($n=18$) nousivat asiat olivat pitkälti samankaltaisia keskenään. Monet vastaajat olivat sitä mieltä, että kristillistä kasvatusta ei enää pidetä niin tärkeänä asiana kuin ennen ja että sen arvostus on heikentynyt. Vastauksissa kerrottiin myös maallistumisesta ja siitä, miten usko jää sivummalle eikä ole enää samalla tavalla osa kasvatusta. Parissa vastauksessa nousi esille, että kasvatusta ei ole enää niin tiukkaa kuin ennen. Osa vastaajista sanoi, että arvoja, jotka ovat ennen olleet kristillisiä, pidetään nykyään vain tavallisina arvoina. Eräs vastaaja mietti, että nykyään on hämärtynyt, mitä kristillinen kasvatusta on. Toinen totesi, ettei tunne ketään muuta, jonka perheessä opetetaan lapsille Jeesuksesta ja Jumalasta. Yhdessä vastauksessa spekuloidtiin siitä, miten on helpompaa omaksua vain kulttuuriperintö kuin uskoa sydämestään. Todettiin myös, että nykyään lasta ei enää liitetä niin usein kirkkoon.

Kristillisen kasvatuksen merkitystä ja kummien tehtävää koskevia väittämiä lukuun ottamatta kaikkien väittämien vastausten välillä oli nähtävissä selkeä yhteys toisiinsa. Esimerkiksi vastaajat, joiden mielestä kristillinen kasvatusta tuo turvaa lapselle, olivat myös sitä mieltä, että se auttaa hänen moraalisessa kehityksessään ($p < 0,01$).

7.6 Tuen tarve

Lähes kaikilla (98 %) vastanneiden ($n=129$) lapsilla oli kummi. Kummien lukumäärää kysyttiin avoimella kysymyksellä. Vastanneiden ($n=128$) lapsista 23 %:lla oli enintään vaaditut kaksi kummiä, 64 %:lla kummeja oli 3-4 ja 13 %:lla vähintään viisi. Nuorempien vastaajien lapsilla oli keskimäärin vähemmän kummeja. Kummit osallistuivat lapsen kristilliseen kasvatukseen keskimäärin melko vähän (kuviokuva 9). Lähes kolmasosalla (28 %) vastanneista kummit eivät osallistuneet siihen lainkaan ja vain yhdellä prosentilla erittäin usein.

Isovanhemmat osallistuivat kummeja hieman enemmän kristilliseen kasvatukseen. Vastanneista 12 %:lla isovanhemmat eivät osallistuneet lainkaan ja kolmella prosentilla erittäin paljon. Kummien osallistumista kysyttäessä vastausten keskiarvo oli 2 (asteikolla 1 = ei lainkaan ja 5 = erittäin paljon). Isovanhempien osallistumista kysyttäessä vastausten keskiarvo oli samalla asteikolla 3. Jos kummit osallistuivat lapsen kristilliseen kasvatukseen, osallistuivat myös isovanhemmat ($p < 0,01$).

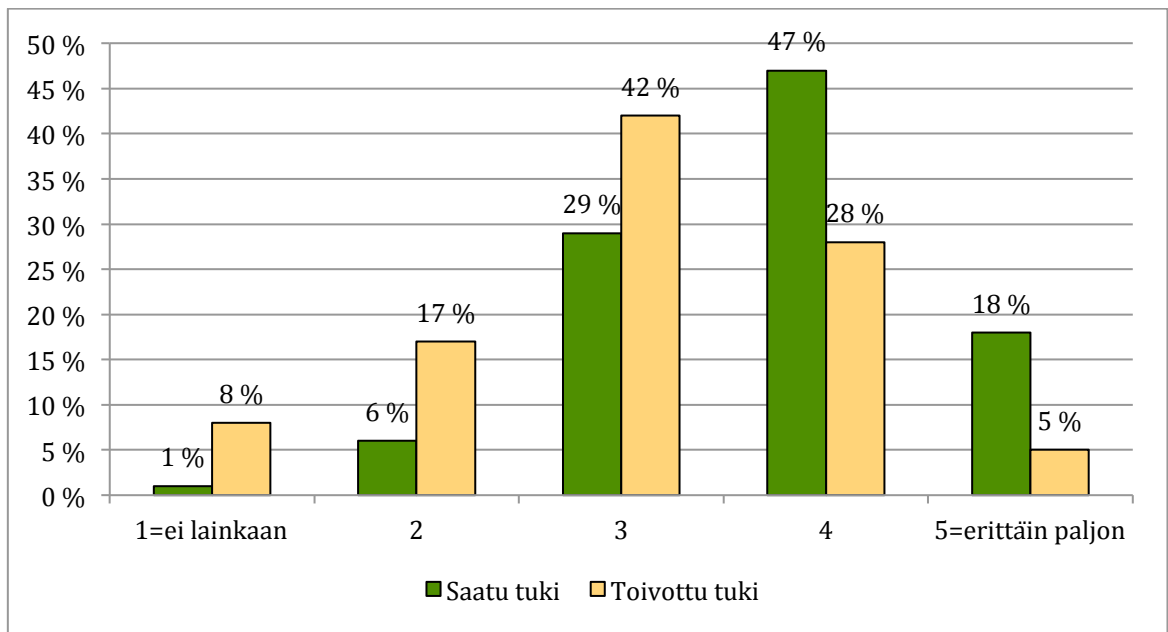

KUVIO 9. Kummien (n=128) ja isovanhempien (n=129) osallistuminen lapsen kristilliseen kasvatukseen

Vanhemmilta kysyttiin haluaisivatko he kummien tai isovanhempien osallistuvan enemmän lapsensa kristilliseen kasvatukseen. Aktiivisempaa osallistumista kummeilta toivoi 16 % vastanneista (n=129) isovanhemmilta 10 %. Vastaaajista 48 % ei toivonut suurempaa tukea kummeilta eikä 54 % isovanhemmilta. Loput eivät osanneet sanoa. Vanhimmat vastaajat toivoivat nuorempia enemmän isovanhempien osallistumista. Vastaaajat, jotka toivoivat tukea kummeilta, toivoivat sitä myös isovanhemmilta ($p < 0,01$).

Lopuksi vastaajia pyydettiin arvioimaan seurakunnalta saamansa tuen määrää sekä kertomaan, kuinka paljon tukea he toivoisivat seurakunnalta saavansa. He saivat tarkentaa avoimissa kysymyksissä, missä asioissa tukea oli saatu (n=46) sekä millaista tukea toivottiin ja missä asioissa (n=28). Saadun ja toivotun tuen suhde oli vastausten perusteella hyvä (kuvio 10). Tukea oli saatu erittäin paljon tai paljon useammassa vastauksissa kuin

missä sitä toivottiin. Esimerkiksi viidennes (18 %) oli kokenut saaneensa tukea erittäin paljon, kun vain 5 % oli toivonut sitä niin paljon. Saadun tuen määrää kysyttäessä vastausten keskiarvo oli 4 ja toivotun tuen määrää kysyttäessä 3 (asteikolla 1 = ei lainkaan ja 5 = erittäin). Vanhimmat vastaajat toivoivat tukea keskimäärin enemmän kuin nuoremmat. Ne, jotka kokivat saaneensa tukea paljon, myös toivoivat sitä paljon ($p < 0,01$).

KUVIO 10. Seurakunnan tuki (n=128)

Avoimissa vastauksissa kerrottiin, että tukea oli saatu seurakunnan järjestämien toimien ja tapahtumien kautta. Useimmin mainittiin perhekerho ja vauvakerho, sekä niiden tarjoama vertaistuki pienen lapsen kanssa jaksamisessa. Tapahtumista kiitosta saivat Mistä löytäisin sen joulun, Pääsiäisvaellus sekä Helmikirkko. Seurakuntaa kiiteltiin myös siitä, että ohjelmaa on suunnattu koko perheelle ja toimintaan voi osallistua jo ihan pienenkin lapsen kanssa.

Kirkkoon tulee lähdettyä "helpommin" kun on ns. järjestetty tapahtuma joka on suunnattu lapsiperheille.

Monet kokivat saaneensa apua uskonnollisten pyhien, kuten joulun ja pääsiäisen merkityksen selittämisessä. Toinen usein esille noussut asia oli Raamattu, sen kertomukset ja niiden selittäminen lapselle. Rukous, laulut, ehtoollinen ja ristinmerkki mainittiin myös. Monet totesivat saaneensa tukea yleensäkin kaikissa kristinuskon perusasioissa. Osa kertoi, ettei niistä juuri kotona puhuta, joten on hyvä että lapsi oppii niitä kerhossa, mis-

sä Jumalan sana on esillä. Tukea oli saatu myös lapsen uskon vahvistamisessa ja tavassa puhua Jumalasta ja uskosta lapselle. Kerhojen kautta on saatu mallia siitä, miten näistä asioista voi puhua niin, että lapsi ymmärtää. Kerhossa perusasioita käydään läpi leikin varjolla. Tukea oli myös saatu elämän suurien kysymysten sijoittamisessa arkeen ja kuoleman kohtaamisessa. Niinkin yksinkertainen asia kuin vuosittaiset syntymäpäiväkortit koettiin tärkeinä.

Noin kolmasosa vastanneista kertoi, että seurakunnan tarjoama tuki on nykyisellään riittävää. Toivottiin samanlaista toimintaa jatkossakin kerhoineen, leireineen ja tapahtumineen. Toiveena oli kuitenkin enemmän koko perheen tapahtumia, joissa kristillinen kasvatusta olisi esillä, ja joissa aikuiset voisivat tutustua muihin aikuisiin ja lapset toisiin lapsiin. Eräs vastaaja harmitteli, ettei tapahtumissa tule käytyä useammin. Toinen ehdotti sähköpostilistaa, jossa kerrotaan tapahtumista esimerkiksi kerran kuussa.

Tukea toivottiin kasvatukseen liittyvissä perusasioissa, kuten lapsen kasvattaminen kunnioittamaan muita. Uskonnollisista asioista tukea toivottiin Raamattuun liittyvissä asioissa, juhlapyhien merkitysten selittämisessä, Jumalan ja Jeesuksen rakkaudesta kertomisessa sekä lapsen uskon vahvistamisessa. Eräessä vastauksessa kristillisten perinteiden tuntemuksen todettiin kuuluvan yleissivistykseen, samoin kuin muidenkin uskontojen. Nähtiin tärkeänä opettaa, että kristinusko on vain yksi tapa katsoa maailmaa.

Kuten edellä kerroin päivä- ja leikkikerhot ovat meille olleet paras tuki seurakunnalta lasten kristilliseen kasvatukseen jo vuosia. Myös joulu ja pääsiäistapahtumat ovat olleet antoisia lapsille kuin myös vanhemmille. Aikanaan myös perhekerho oli minulle uutena äitinä elämys ja sen kautta sai luontevasti kontakteja samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin, myös lapsille löytyi sieltä samanikäistä seuraa ja samalla myös kristillistä tietoa tuli lapsille pienestä pitäen.

Olemme erityisen kiitollisia Kymen seurakunnan tarjoamasta uskonnollisesta tuesta!

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusongelmani jakautui kolmeen kysymykseen: 1) onko kristillistä kotikasvatusta nykypäivänä ja millaista se on, 2) miten vanhemmat suhtautuvat kristilliseen kasvatukseen ja 3) mikä on vanhempien tuen tarve kristillisessä kasvatuksessa. Vastaan näihin kysymyksiin ensin lyhyesti ja sen jälkeen pohdin ja perustelen vastauksiani tulosten avulla. Reflektoin myös tutkimustuloksiani aiempaan teoriaan ja tutkimuksiin.

Vastaus ensimmäiseen kysymykseen on, että kristillistä kotikasvatusta on nykypäivänä, mutta ei välttämättä jokaisessa perheessä. Se ilmenee enimmäkseen lapsen kanssa ruokailuna, hengellisten laulujen laulamisena ja kristillisten juhlien viettämisinä. Toiseen kysymykseen vastaisin tulosten perusteella, että vanhemmat eivät suhtaudu kristilliseen kasvatukseen kielteisesti. Sitä pidetään kuitenkin enemmän seurakunnan kuin kodin tehtävänä. Sen yleissivistävää merkitystä pidetään suurena. Kolmannessa kysymyksessä vastaus jakaantuu kummien, isovanhempien ja seurakunnan antamaan tukeen. Kummilta ja isovanhemmilta tukea ei juuri toivota. Seurakunnalta tukea toivotaan enemmän. Tuen tarpeeseen vastaa suurimmalla osalla seurakunnan järjestämä toiminta.

8.1 Vanhemmat kristillisinä kasvattajina

Tämän tutkimuksen tulokset ovat tietyiltä osin yhteneviä Alajoen (2009) tutkimuksen kanssa. Kristillinen etiikka korostui kasvatuksessa Raamatun opetuksia enemmän. Joulun kristillinen merkitys ja se, mitä tapahtuu kuoleman jälkeen, nousevat eniten keskusteltujen asioiden joukkoon, kuten Alajoen tutkimuksessakin.

Tulokset kertovat, että kristillistä kotikasvatusta on edelleen. Se ei kuitenkaan ole kovin suuressa asemassa, eivätkä vanhemmat välttämättä miellä sitä kristilliseksi kasvatukseksi. Vanhemmat kertoivat esimerkiksi opettavansa lapsilleen kyselyssä mainittuja eettisiä asioita keskimäärin melko usein tai usein. Ne kaikki nousevat kymmenestä käskystä ja Raamatusta, joiden opettamisesta kysyttäessä kasvoi ”ei koskaan” -vaihtoehdon valintojen määrä moninkertaiseksi. Tämä viittaa siihen, että vanhemmat eivät ajattele eettisten asioiden nousevan kristillisestä perinteestä ja heidän ajatusmaailmassaan on ole-

massa vain yleiseettisiä ohjeita, ei niinkään kymmentä käskyä. Vanhempien vastausten perusteella kristilliset perinteet ja Raamatun opetukset vaikuttivat kysytyistä asioista vähiten lasten kasvatukseen. Tämä tukee edellistä päätelmää.

Ristimäen (2009) tutkimuksen tavoin tämäkin tutkimus osoitti lapsen kanssa rukoilun yhdeksi useimmin tehtäväksi kristillisen kasvatuksen muodoksi. Kolmasosa (31 %) rukoili lapsensa kanssa vähintään viikoittain. Toisaalta lähes puolet (42 %) ei tehnyt niin koskaan. Rukousperinne on siis vahva niissä perheissä, joissa ylipäättään rukoillaan, mutta rukoilemattomien osuus on myös huomattavan suuri. Raamattu löytyi lähes jokaisesta (92 %) kodista. Kuitenkin kolme neljäsosaa (72 %) vastaajista ilmoitti, ettei koskaan lue sitä. Tämä kertoo kristinuskon pyhän kirjan arvovallan ja merkityksen vähentymisestä. Hyllystä löytyvä Raamattu lienee monilla joko rippiraamattu tai vihkiraamattu, joka on saatu kirkollisen toimituksen yhteydessä ja jota ei ole sen jälkeen suuremmin luettu. Tutkimus oli yhteneväinen Kinnusen (2011) näkemysten kanssa kotien hartaushetkien vähydestä. Vain hyvin pieni joukko (6 %) piti hartaushetkiä ja heistäkin suurin osa vain muutaman kerran vuodessa. Tämä tapa ei tunnu istuvan suomalaisiin perheisiin.

Lähes kaikkien kysymysten kohdalla vastausten yhteys toisiinsa oli suuri. Jos kotona tehtiin jotain mainituista kristillisistä asioista, tehtiin muitakin. Vastaavasti toisissa perheissä ei tehty juuri mitään. Vastausten perusteella vanhemmat voitiin jakaa kristillisen kasvatuksen mukaan karkeasti aktiivisiin ja passiivisiin. Harvemmat kuitenkin olivat hyvin vahvasti aktiivisia, vaan sijoittuivat enemmän melko aktiiviksi. Passiiviset olivat selkeämmin passiivisia. Satunnaisesti aktiiviset muodostivat myös melko suuren joukon. Tutkimuksen perusteella vanhemmat voidaan jakaa kolmeen ryhmään kristillisen kasvatuksen antajina: passiiviset, satunnaisesti aktiiviset ja aktiiviset.

Passiivisille tyypillistä on, ettei kotona keskustella kristinuskoon liittyvistä asioista. Myös siihen liittyvä toiminta on hyvin vähäistä. Monia kristillisiä asioita ei tehdä koskaan, kristillisiä juhlia vietetään kuitenkin keskimäärin muutaman kerran vuodessa. Eettisistä asioista keskustellaan keskimäärin yhtä paljon kuin muissakin perheissä. Seurakunnan toimintaan osallistuminen ja kummien tapaaminen kuuluvat perheiden ja lasten elämään. Näitä molempia voi kuitenkin tehdä ilman suurempaa kristillistä sisältöä.

Satunnaisesti aktiiviset kertovat lapsilleen Jumalasta, Jeesuksesta ja muista kristinuskoon liittyvistä asioista melko harvoin tai silloin tällöin. Ne eivät ole selkeästi esillä, mutta niitä ei piilotellakaan. Kotona ei välttämättä pidetä hartaushetkiä tai lueta Raamattua, mutta muita kristilliseen perinteeseen kuuluvia asioita tehdään vähintään muutamia kertoja vuodessa. Seurakunnan toimintaan osallistuminen voi olla hyvinkin aktiivista.

Aktiiviset eivät välttämättä kerro lapsilleen kristinuskon asioista päivittäin, mutta useammin kuin kahden edellisen ryhmän vanhemmat. Heidän kotonaan noudatetaan kristillisiä tapoja ja keskustellaan myös uskonnollisista asioista. Yleisimmiksi kristillisen kasvatuksen muodoiksi nousevat keskustelujen lisäksi lapsen kanssa rukoulu ja hengellisten laulujen laulaminen. Lapset tapaavat kummejaan useammin, ja perhe osallistuu säännöllisesti seurakunnan toimintaan. Tutkimus osoittaa, että aktiivisesti seurakuntaan osallistuvissa perheissä luetaan useammin hengellistä kirjallisuutta ja lauletaan hengellisiä lauluja. Tutkimustulos on järkeenkäyvä, sillä monesti laulut ja kertomukset opitaan seurakunnan kerhoissa, joista ne kulkeutuvat kotiin osaksi kodin arkea.

Aiemmissakin tutkimuksissa vanhempia oli jaettu kolmeen ryhmään uskontokasvattajina. Alajoki (2009) muodosti tutkimuksensa perusteella kolme uskontokasvatustyyli-luokkaa: kannustava, autoritaarinen ja välinpitämätön. Näistä viimeisin on melko yhtenevä tässä tutkimuksessa muodostetun passiivisen ryhmän kanssa. Kristillistä asioista ei juuri puhuta, jolloin kasvatustyyli on välinpitämätön. Kannustava tyyli voi olla ominaista niille, jotka ovat aktiivisia kristillisessä kasvatuksessa, mutta yhtäläillä he voivat olla autoritaarisia kasvattajia. Tästä tutkimuksesta se ei käy ilmi. Ruotsalainen uskontopedagogi Hjalmar Sunden jakoi vanhemmat epävarmoihin, liian varmoihin ja varmoihin uskontokasvattajiin. Tämän tutkimuksen passiivisiin ja satunnaisesti aktiivisiin ryhmiin kuuluvat vanhemmat saattavat hyvin olla noita epävarmoja uskontokasvattajia. Kristillisistä asioista ei kerrota lapselle, jos oma suhtautuminen uskontoon on epäselvä. Tästä syystä aihetta saatetaan vältellä kotona. Aktiiviseen ryhmään kuuluvat sen sijaan ovat todennäköisemmin varmoja tai kenties liian varmoja uskontokasvattajia. Kristilliset asiat ovat esillä, mutta tämän tutkimuksen tulokset eivät anna selkeää vastausta siihen, onko kasvatuksessa esillä johdonmukaisuus ja kannustaminen vai pyrkimys istuttaa oma usko myös lapsiin. Nähtävissä on kuitenkin enemmän piirteitä suvaitsevaisuudesta kuin oman vakaumuksen tyrkyttämisestä.

8.2 Kristillisen kasvatuksen arvostus ja kasvatusvastuu

Tutkimuksen mukaan vanhemmat näkevät kristillisen kasvatuksen antamisen enemmän seurakunnan kuin kotien tehtävänä. Kotien tehtävänä sitä piti 57 % ja seurakunnan tehtävänä 81 %. Tämä kertoo siitä, että kristillistä kasvatusvastuuta ollaan siirtämässä vähitellen seurakunnan harteille. Viitteitä tästä oli nähtävissä myös Ristimäen pro gradun tutkimustuloksissa (Ristimäki 2009, 79). Tähän vaikuttanee nykyiselle ajalle tyypillinen asiantuntijuusajattelu, jonka mukaan asiat annetaan mielellään alan asiantuntijoiden hoidettavaksi (Vainionpää 2003, 221). Tähän viittaa osaltaan myös se, että kristinuskon harjoittamiseen liittyviä asioita tehdään kotona keskimäärin melko harvoin, mutta seurakunnan toimintaan osallistutaan silti aktiivisesti. Kodin asema kristillisen kasvatuksen antajana ei kuitenkaan ole vielä täysin romahtamassa, sillä yli puolet vanhemmista pitää sitä edelleen myös kodin tehtävänä. Eniten eri mieltä oltiin siitä, että kummien tehtävä olisi auttaa vanhempia lapsen kristillisessä kasvatuksessa. Väittämän kanssa oltiin myös vain suhteellisen vähän samaa mieltä. Tämä viittaa siihen, ettei kummien tehtävä ole enää samalla tavalla merkityksellinen kuin se on ollut.

Tutkimus osoitti, että vanhemmat ovat vahvasti sitä mieltä, että kristinuskon perusasioiden tietäminen kuuluu yleissivistykseen. Samaan tulokseen päätyivät Kaarenoja ja Rintala (2009, 41) omassa tutkimuksessaan, jossa he pohtivat myös sitä, ettei kristinuskon sanoma kasvatuksessa tunnu olevan vanhemmille niin tärkeää. Ristimäki (2009, 76) totesi eettisyyden ja tradition merkityksen korostuvan kristillisessä kasvatuksessa uskonnollisuutta enemmän. Kristillisen kasvatuksen sisällön tärkeydestä ei tässä tutkimuksessa kysytty. Tulokset kertovat kuitenkin, että vanhemmat uskovat kristillisen kasvatuksen antavan lapselle turvaa ja auttavan hänen moraalisessa kehityksessään, sekä turvaavan perinteiden siirtymisen sukupolvelta toiselle. Näissä vastauksissa oli nähtävissä, että nuoremmat vastaajat eivät olleet niin vahvasti sitä mieltä kuin vanhemmat.

Kolmasosa (31 %) vastaajista näki kristillisen kasvatuksen merkityksen muuttuneen. He olivat enimmäkseen sitä mieltä, että kristillisen kasvatuksen arvostus on vähentynyt, eikä sitä pidetä enää niin tärkeänä asiana kuin ennen. Nähtiin, että uskonto on siirtymässä taustalle kasvatuksessa muiden asioiden ollessa tärkeämpiä. Kristillisten arvojen sanottiin olevan nykyään enemmänkin vain tavallisia arvoja. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä huono asia. Kristillisten arvojen sulautuminen osaksi yleisiä arvoja kertoo siitä,

että kristillinen perinne on vahvasti istunut suomalaiseen yhteiskuntaan ja ajatteluun. Osa kristillisistä asioista nähdään kuuluvaksi yhteiskuntaan niin selkeästi, että sen kristillisuus on tavallaan hävinnyt. Tätä ilmiötä kuvaa ehkä sanonta ”ei nähdä metsää puilta”. Kristillisten kasvatuksen käsitteen hämärtymistä pohtinut vastaaja on luultavasti hyvin oikeilla jäljillä. Tutkimuksen tulokset tukevat tätä väitettä. Näkevätkö vanhemmat kristillisen kasvatuksen nykyään vain Raamatun opettamisena ja Jeesuksesta kertomisena?

8.3 Tuki koetaan riittäväksi

Vanhemmat toivoivat keskimäärin melko vähän kummien ja isovanhempien osallistumista lapsensa kristilliseen kasvatukseen. Isovanhemmat osallistuivat siihen kummeja enemmän, kun taas kummeilta toivottiin sitä enemmän. Toisaalta isovanhempien suurempi tuen määrä saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, ettei sitä toivota lisää. Vanhempien vastaajien suurempi toive isovanhempien osallisuutta kohtaan kertoo siitä, että isovanhemmilla oli ennen suurempi rooli kristillisen perinteen siirtämisessä. Tämä rooli ei ole enää niin merkittävä nykypäivänä (Salmensaari 2003, 219). Kummien vähäinen osallistuminen kertoo myös siitä, ettei kummien kristillinen tehtävä ole enää niin keskeinen. Lapset tapaavat kuitenkin kummejaan melko usein, joten kummeilla on edelleen oma roolinsa lasten elämässä.

Vanhemmat kokivat saaneensa seurakunnalta kristillistä kasvatustukea keskimäärin paljon. Sitä ei kuitenkaan toivottu niin paljon kuin saatiin. Tämä viittaa siihen, että seurakunnan tekemä työ ja sen järjestämä toiminta koetaan tärkeänä, mutta vanhemmat eivät koe tarvitsevansa erityistä tukea lastensa kasvattamisessa. Tätä tukee myös se, ettei kummeilta ja isovanhemmiltakaan suuremmin toivottu osallistumista. Vanhemmat voivat kokea tarvetta pärjätä, eikä apua kehdata pyytää, vaikka sitä tarvittaisiinkin. He saattavat tuntea syyllisyyttä, jos joutuvat turvautumaan ulkopuolisiin tahoihin oman lapsensa hoitamisessa ja kasvattamisessa. Voi myös olla, että vanhemmat eivät aina tiedosta tarvitsevansa tukea.

Vanhemmille riittää useimmiten tueksi seurakunnan järjestämä toiminta, johon voi osallistua yhdessä lapsen kanssa. Niiden kautta vanhemmat saavat myös mallin, miten ker-

toa lapselle kotona kristinuskoon liittyvistä asioista. Monet kertoivat, että kotona näistä asioista ei juuri puhuta, ja siksi on hyvä, että seurakunnan kerhossa lapsi saa kuulla Jumalan sanaa. Tämä vahvistaa aiempia päätelmiä, että kristillistä kasvatusvastuuta ollaan siirtämässä entistä enemmän seurakunnalle. Vastauksena Kymmin seurakunnan esittämään kysymykseen ”Jääkö kristillinen kasvatus seurakunnan lapsityön varaan”, voi tutkimuksen tulosten perusteella vastata, että ei kokonaan, mutta vastuu siitä on siirtymässä vahvasti seurakunnan kannettavaksi.

9 TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA

9.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen tehtävä on tuottaa luotettavaa tietoa. Luotettavuus tarkoittaa sitä, että tieto on kriittisesti perusteltua. Mitä huonommin perusteltua tietoa tutkija tuottaa, sitä huonommin hän saavuttaa tutkimuksen tavoitteita. (Pietarinen 2002, 59.) Tutkimusta tehdessä on arvioitava sen luotettavuutta. Virheitä pyritään välttämään, mutta se ei takaa tutkimuksen pätevyyttä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on käytössä erilaisia menetelmiä, joilla voidaan arvioida mittareiden luotettavuutta. On myös otettava huomioon, että mittarit ja menetelmät eivät aina vastaa sitä todellisuutta, jota tutkitaan. Esimerkiksi kyselylomakkeissa vastaaja on saattanut ymmärtää jonkin kysymyksen eri tavalla kuin tutkija on sen tarkoittanut. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 216–217.)

Kyselytutkimuksen huonoina puolina pidetään mm. seuraavia luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Tutkija ei voi olla varma siitä, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet kyselyyn, eikä siitä, miten onnistuneita vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajien näkökulmasta. Hän ei myöskään voi tietää, kuinka hyvin vastaajat ovat perillä aiheesta, jota kysymykset koskivat. On myös mahdollista, että vastauksia ei saada tarpeeksi, jotta tutkimus olisi luotettava. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 84.) Tässä tutkimuksessa kato ei muodostunut ongelmaksi. Vastauksia saatiin tarpeeksi, joten tutkimus on siltä osin luotettava.

Kyselylomakkeen kysymykset nousivat teoriasta, jota etsin monista lähteistä ja käsitteelin kriittisesti. Käsitteet on pyritty määrittelemään selkeästi ja ymmärrettävästi, ja raportin kirjoittamisessa olen pyrkinyt käyttämään helposti luettavaa kieltä. Kyselylomaketta laatiessa kiinnitin huomiota kysymysten yksiselitteisyyteen ja ymmärrettävyyteen. Myös vastausvaihtoehtoja on mietitty tarkasti. Tutkimuksen luotettavuutta heikentää se, että lomakkeen esitestauksia ei pystytty järjestämään. Tähän vaikuttivat ajalliset resurssit sekä sopivan testausryhmän löytämisen vaikeus.

Jaettuun lomakkeeseen jäi esitestauksen puuttumisen takia muutama kysymys, jotka ovat olleet vastaajan tulkinnan varassa. Yhdessä kysymyksen 12 kohdassa kysyttiin,

kuinka usein perheessä noudatetaan kristillisiä perinteitä. Kysymyksen muotoilu ei ole onnistunut. Ymmärrettävämmäksi kysymys olisi tullut, jos olisi kysytty, noudatetaanko kotona kristillisiä perinteitä. Lisäksi olisi voitu pyytää tässä yhteydessä vanhempia luettelemaan noudattamiaan perinteitä. Toisessa kysymyksen 12 kohdassa kysyttiin, kuinka usein kotona vietetään kristillisiä juhlia (esimerkiksi joulu ja pääsiäinen). Vaihtoehdot (ei koskaan, muutaman kerran vuodessa, pari kertaa kuukaudessa, viikoittain, päivittäin) eivät olleet sopivia tämän kysymyksen kohdalla. Tässäkkin olisi ollut parempi kysyä, vietetäänkö kotona kristillisiä juhlia, ja pyytää vanhempia luettelemaan vietettävät juhlat. Hämmennystä aiheutti hieman myös kysymyksen 13 kaksi viimeistä kohtaa, joissa kysyttiin, kuinka usein lapselle kerrotaan joulun ja pääsiäisen kristillisestä merkityksestä. Näistä kerrotaan useimmiten vain silloin, kun kyseisiä juhlia vietetään, eli kummas-takin kerran vuodessa. Jos olisi kysytty, että kerrotaanko lapselle joulun ja pääsiäisen kristillisestä merkityksestä, olisi saatu luotettavampia ja totuutta lähempänä olevia vastauksia.

Näiden kysymysten vastaukset on kerrottu tutkimustuloksissa, mutta niiden arvo tutkimukselle ei ole niin merkittävä tulkinnanvaraisuudesta johtuen. Näiden kysymysten avulla ei saatu kovin hyödyllistä tietoa. Muiden kysymysten avulla sitä kuitenkin saatiin. Uskon saaneeni kysymyksilläni vastauksia tutkimusongelmassani esittämiini kysymyksiin. Useammilla avoimilla kysymyksillä tai kvalitatiivisella menetelmällä olisi saatu tarkempia ja moniulotteisempia vastauksia. Kvantitatiivisella menetelmällä ja strukturoiduilla kysymyksillä saatiin kuitenkin enemmän vastauksia, jolloin tulokset kertovat kokonaisvaltaisemmin kohderyhmästä. Valmiiden vastausvaihtoehtojen avulla vastausten vertailu esimerkiksi iän mukaan oli myös helpompaa. Koen, että olen onnistunut täyttämään tutkimukselleni asettamani tavoitteet.

9.2 Tutkimuksen eettisyys

Ammattitaidon lisäksi tutkija tarvitsee työssään eettisiä periaatteita, arvoja, normeja, sääntöjä ja hyveitä (Pietarinen 2002, 58). Tutkimusta tehdessä pitää pyrkiä tekemään tietoisia ja eettisesti perusteltuja valintoja kaikissa tutkimuksen vaiheissa aiheen valinnasta lähtien. Tutkimuksen kohteena oleviin henkilöihin liittyvät eettiset kysymykset ovat tärkeitä. Heidän täytyy antaa suostumus osallistumiseensa ja heille tulee antaa riit-

tävästi tietoa tutkimuksen vaiheista ja tarkoituksesta. Omassa työssään ei saa plagioida toisen tekstiä, eikä mukana olleiden tärkeiden henkilöiden osuutta työssä saa vähätellä. Raportointi ja tulosten esittäminen ei saa olla harhaanjohtavaa tai itse keksittyä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 26–28.) Tutkimuksen tekemiseen liittyvien eettisten valintojen tavoitteena on oikeudenmukaisuuden korostaminen, tasaveroinen vuorovaikutus, sekä yksilön kunnioittaminen. Eettisyyteen kuuluu myös kriittinen asenne tarjolla olevaa tietoa ja vallitsevia käytäntöjä kohtaan. Eettinen asenne näkyy kaikissa opinnäyteprosessin vaiheissa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.)

Eettisyyttä on pyritty noudattamaan kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Kyselylomakkeet täytettiin nimettöminä ja ne palautettiin minulle suljetuissa kuorissa. Vastaukset eivät paljastuneet ulkopuolisille tahoille. Valmiista raportista ei pysty tunnistamaan yksittäisen vastaajan vastauksia. Tästä huolehdiin mm. sillä, että sijoitin yhden muun huoltajan isien joukkoon vertailtaessa tuloksia huoltajan mukaan. Saatekirjeessä huoltajille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta ja painotettiin vastausten luottamuksellisuutta. Siinä myös annettiin ohjeet kyselyn täyttämistä. Vastaajat olivat täysi-ikäisiä, joten täyttämällä ja palauttamalla kyselyn he antoivat suostumuksensa osallistumiseensa ja luvan vastausten käyttämiseen tutkimuksessa. Annoin ohjeet myös kyselyn jakajille ja vastaanottajille eli seurakunnan lastenohjaajille.

Tutkimuksessa ei ole plagioitu muita teoksia. Käytettäessä tietoa toisesta lähteestä tai viitattaessa toiseen tutkimukseen, on lähde merkitty selkeästi näkyviin. Tuloksia analysoitaessa käytettiin SPSS-ohjelman menetelmiä, joilla voitiin arvioida sattuman todennäköisyyksiä. Johtopäätökset perustuvat saatuihin vastauksiin ja SPSS-ohjelman laskemiin tuloksiin. Näissä on tietysti aina laskuvirheen ja virhetulkinnan mahdollisuus. Olen kuitenkin pyrkinyt huolellisuuteen. Tarkistin tilasto-ohjelmaan syötettyjen vastusten paikkansapitävyyden kertaalleen, samoin koneelle kirjoitettujen avointen vastausten muodon.

9.3 Tutkimuksen anti

Tämän tutkimuksen tuloksista on hyötyä Kymin seurakunnan lapsityöntekijöille, jotka saavat niistä vinkkejä työnsä kehittämiseen. Tulokset kertovat heille, missä asioissa

vanhemmat ovat saaneet heiltä tukea eli missä on onnistuttu ja erityisesti, missä asioissa vanhemmat kaipaavat lisää tukea seurakunnalta. Vanhempien vastausten perusteella lapsityöntekijät pystyvät panostamaan työssään niihin asioihin, joissa tukea tarvitaan. Vastauksista nousee myös muita toiveita seurakunnan lapsityölle. Tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, mitä vanhemmat muualla Suomessa saattavat toivoa seurakunnalta ja tulokset voivat palvella myös muita seurakuntia. Tutkimus kannattaisi kuitenkin suorittaa valtakunnanlaajuisena ja selvittää, ovatko tulokset yhteneviä tämän tutkimuksen kanssa.

Seurakunnan lapsityöntekijät hyötyvät tiedosta siitä, mikä on kristillisen kasvatuksen asema kotona ja mitä vanhemmat siitä ajattelevat. Tuloksista nouseva näkemys siitä, että kristillinen kasvatusta on enemmän seurakunnan kuin kodin tehtävä, kertoo seurakunnalle, että vanhemmat kääntyvät tässä asiassa heidän puoleensa. Se voi kertoa myös siitä, että vanhemmat kokevat epävarmuutta kristillisten asioiden edessä. Uskonnollinen kasvatusta annetaan mielellään ammattilaisten ja asiantuntijoiden hoidettavaksi. Seurakunnan tehtävä onkin rohkaista vanhempia kantamaan vastuutaan ja tukea heitä vaikeampien asioiden kanssa.

Tiedosta kristillisen kasvatusta asemasta on hyötyä paitsi seurakunnalle, myös yhteiskunnalle. Uskonto kuuluu kulttuuriin ja Suomessa kristinusko on erottamaton osa sitä (Kalliala 2005, 162). Suomessa kotien uskontokasvatusta on tutkittu varsin vähän (Kuusisto 2005, 125). Tämä tutkimus antaa vastauksia siihen, millainen merkitys kristillisellä kasvatuksella on nykypäivänä suomalaisissa kodeissa ja mitä näkemyksiä vanhemmilla on siitä. Se kertoo suomalaisesta yhteiskunnasta.

Tutkimus antoi vastauksia tutkimusongelman kysymyksiin, mutta se nosti esille lisää kysymyksiä. Kristillisen kasvatusta käsitteen hämärtyminen oli selkeästi nähtävissä. Olisi mielenkiintoista tutkia, mitä kristillisyydellä ja kristillisellä kasvatuksella nykypäivänä ymmärretään. Nähdäänkö se vain kristinuskoon liittyvien asioiden opettamisena vai kuuluuko siihen muutakin? Mitä asioita pidetään kristillisinä? Mikä tekee vanhempien mielestä kasvatuksesta kristillistä? Nämä asiat olisi ollut hyödyllistä tietää ennen tätä tutkimusta. Jos aika ja resurssit olisivat riittäneet, olisin suorittanut kyseisen tutkimuksen etukäteiskartoituksena ennen varsinaista kyselyäni.

Tämän tutkimuksen pohjalta nousevia muita tutkimusaiheita, jotka kiinnostaisivat ainakin itseäni, ovat kummien rooli ja merkitys nykypäivänä, vanhempien syyt osallistua seurakunnan toimintaan sekä seurakunnan ja etenkin perhekerhojen antaman tuen merkitys nuorille vanhemmille. Kummit osallistuvat lapsen elämään, mutta tutkimus kertoo, ettei heiltä pyydetä suuremmin tukea kristillisessä kasvatuksessa. Mitä kummeilta siis odotetaan nykypäivänä? Nimetäänkö kummit vain siksi, että lapsi tarvitsee kasteessa kaksi kummiä vai onko vanhemmilla heille jokin tehtävä?

Tutkimus kertoo, että seurakunnan toimintaan osallistutaan aktiivisesti, vaikkei kotona puhuttaisikaan paljon kristillisistä asioista. Käyvätkö perheet seurakunnan toiminnoissa siksi, että lapset saisivat myös kristillistä sisältöä elämäänsä vai siksi, että lapset saisivat ikäistään seuraa? Nähdäänkö seurakunnan kerhot ilmaisena osapäivähoitopaikkana vai haetaanko sieltä muuta sisältöä? Tutkimus nosti esille, että vanhemmat kokevat perhekerhot ja vauvakerhot tärkeinä. Niistä saa vertaistukea pienen lapsen kanssa jaksamiseen. Muita vastaavanlaisia kerhoja ei suuremmin ole. Mikä merkitys seurakunnan perhekerhotoiminnalla on erityisesti nuorille perheille? Ensimmäisen lapsensa kanssa ollaan uuden edessä ja vanhemmilla on paljon kysymyksiä. Kuinka paljon perhekerhot antavat vastauksia näihin kysymyksiin? Saadaanko sieltä muutakin kuin vertaistukea? Kuinka suuri kysyntä kyseiselle toiminnalle on?

Tämä tutkimus antoi minulle paljon, sillä aihe kiinnosti minua. Tulevana kirkonalan ja varhaiskasvatuksen ammattilaisena haluan tietää, millainen lasten kristillinen kasvatusympäristö kotona on. Tuloksista kävi ilmi asioita, joita osasin odottaa, mutta myös muutamia yllättäviäkin asioita. Arvelinkin, että on paljon perheitä, joissa kristillinen kasvatus ei ole kovin merkittävässä asemassa. Sekin oli odotettavissa, että eettiset asiat ovat selkeämmin esillä kuin hengelliset asiat. Yllätyin hieman siitä, kristillisen kasvatuksen tukemista ei nähdä enää niin selkeästi osana kummien tehtävää. Yllättävää oli mielestäni myös se, että vaikka vanhempien kasvatuksesta löytyi kristillisiä elementtejä, he eivät tuntuneet näkevän kasvatustaan kristillisenä. Tutkimuksen tekeminen opetti minulle paljon asioita itse tutkimuksen suorittamisesta aina tulosten kertomiin asioihin asti. Prosessi auttoi minua kasvamaan ammattilaisena kriittisemmäksi ja opin katsomaan asioita useammasta näkökulmasta. Tutkimus herätti myös paljon uusia kysymyksiä ja tutkimusaiheita, joihin haluaisin päästä etsimään vastausta tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Ahtiainen, Anita 2003. Jumalanpalvelus – osana suurta perhettä. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) 2003. Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 151-158.
- Airas, Päivi & Kuikka, Pirjo 2003. Kummin kanssa kirkkoon. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) 2003. Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 239-243.
- Alajoki, Heidi 2009. Sukupuolen yhteys kodin uskontokasvatukseen. Joensuun yliopisto. Teologinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Alopaesus-Karhunen, Pirkko & Wennermark, Pirjo-Liisa 2003. Evankelisluterilaisen kirkon lapsityön historiaa. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 13-23.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.3.2012.
http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/C_17_ISBN_9789524930994.pdf
- Halme, Lasse 2008. Suomalaisen arvopohjan juuret. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus, 24-28.
- Halme, Lasse 2010. Uskonto ja yksilö. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.). Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 54-68.
- Hiltunen, Aune 2008. Lapsen tapa elää todeksi uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus, 69-73.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2006. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holm, Nils G. 2003. Teologiaa lasta varten – Uskonnonpsykologisia näkökohtia. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) 2003. Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 25-47.
- Ijäs, Kirsi 2009. Arvot asuvat kotona. Ajatuksia perhearvoista. Helsinki: Kirjapaja.
- Jyväskylän yliopisto i.a. Määrällinen analyysi. Viitattu 21.3.2012.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/maarallinen-analyysi>
- Kaarenoja, Jenni & Rintala, Heli 2009. Kirkon pitää tarjota kävijöilleen turvaa ja lämpöä. Vanhempien odotukset Tikkurilan seurakunnan lapsi- ja perhetyötä kohtaan. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Kalliala, Marjatta 2005. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mahdollisuudet monuskontoisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Päivi Hilska, Arto Kallioniemi & Juha Luodenlampi. Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Helsinki: Kirjapaja Oy, 141-176.
- Kalliomaa, Minttu 2008. Muuttuvat mummolat. Teoksessa Kari Vaijärvi (toim.) Lapsi ja isovanhemmat: puheenvuoroja isovanhemmuudesta. Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö 3/2008. Espoo: Cultura, 42-46.
- Kallioniemi, Arto 2003. Uskonnonpedagogiikka lapsityön taustalla. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 49-60.
- Kananen, Jorma 2008. Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 89.
- Kananen 2011. Kvantti. Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 118.
- Kangasmaa, Tiina; Petäjä, Helvi & Vuorelma, Päivi 2008a. Lapsella on oikeus omaan uskontoon tai katsomukseen. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus, 39-41.

- Kangasmaa, Tiina; Petäjä, Helvi & Vuorelma, Päivi 2008b. Lapsen uskonnollinen kehitys. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus, 42-46.
- Kantola, Ilkka 2003. Lapsityön teologian edellytyksiä. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 105-117.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- Keskitalo, Jukka 2005. Leikkivä kirkko – Suuren kertomuksen kirkko. Teoksessa Kalevi Virtanen (toim.) Kohti leikkivää kirkkoa. Helsinki: Lasten keskus, 10-15.
- Ketola, Kimmo; Niemelä Kati; Palmu, Harri & Salomäki, Hanna 2011. Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraali, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 9, 2011.
- Kinnunen, Saara 1996. Luottamustehtävä. Koti lapsen hengellisen kasvun tukijana. Helsinki: Karas-sana.
- Kinnunen, Saara 2011. Lapsen usko. Miten tukea lapsen hengellistä kasvua? Helsinki: Uusi tie.
- Kirkkojärjestys 1993. 1055/8.1.1991. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 17.4.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä, Kirkon kasvatus ja nuorisotyö 2008. Lapsi on osallinen – Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirja. Helsinki: Kirkon kasvatus ja nuorisotyö/ Kirkkohallitus.
- Koivula, Maija 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Soili Keskinen & Heli Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 73-104.
- Kokkonen, Sari & Kokkonen, Jarmo 2008. Kasvattajan ammatti-identiteetti ja persoonallinen kasvu. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus/ LK kirjat, 235-254.

- Kokkonen, Jarmo 2008. Uskonnollisuus ja hengellisyys lapsen maailmassa. 2008. Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus, 74-81.
- Kokkonen, Jarmo 2010. Sukupolvien välinen dialogi lapsen ja nuoren turvana – näkökulmia mediaan, etiikkaan ja uskontoon. Viitattu 24.3.2012.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/042E98500E54B13AC22577290025E253/\\$FILE/Kokkonen_Median_etiikka.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/042E98500E54B13AC22577290025E253/$FILE/Kokkonen_Median_etiikka.pdf)
- Komulainen, Jyri 2008. Miksi tarvitsemme uskontokasvatusta. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus, 29-33.
- Kotka-Kymin seurakuntayhtymä i.a.a. Kotka-Kymin seurakuntayhtymän hallinto ja organisaatio. Viitattu 15.3.2012.
<http://www.kotkanseurakunnat.fi/Seurakuntayhtym%C3%A4/Hallinto/Hallintokaavio>
- Kotka-Kymin seurakuntayhtymä i.a.b. Seurakuntajako. Viitattu 17.4.2012.
<http://www.kotkanseurakunnat.fi/Seurakuntayhtym%C3%A4/Hallinto/Seurakuntajako/>
- Kuusisto, Arniika 2005. Arvojen välittyminen uskonnollisessa kotikasvatuksessa – kokemuksia kodin uskonnollisesta sosialisatiosta. Teoksessa Päivi Hilska, Arto Kallioniemi & Juha Luodenlampi. Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Helsinki: Kirjapaja Oy, 125-138.
- Kymin seurakunta i.a.a. Päiväkerhot. Viitattu 16.3.2012.
<http://www.kotkanseurakunnat.fi/Kymin%20seurakunta/Toiminta/Lapset%20ja%20perheet/P%C3%A4iv%C3%A4-%20ja%20leikkikerhot/>
- Kymin seurakunta i.a.b. Perhekerhot. Viitattu 16.3.2012.
<http://www.kotkanseurakunnat.fi/Kymin%20seurakunta/Toiminta/Lapset%20ja%20perheet/Perhekerhot/>
- Kymin seurakunta i.a.c. Musapyhis. Viitattu 16.3.2012.
<http://www.kotkanseurakunnat.fi/Kymin%20seurakunta/Toiminta/Lapset%20ja%20perheet/Musapyhis/>

Kymin seurakunta i.a.d. Pyhäkoulutyö. Viitattu 16.3.2012.

<http://www.kotkanseurakunnat.fi/Kymin%20seurakunta/Toiminta/Lapset%20ja%20perheet/Pyhäkoulut/>

- Launonen, Pekka 2008. Kasvattava ja palveleva kirkko – Kristillinen lapsi- ja nuorisotyö historian murrosvaiheissa. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus/ LK kirjat, 221-234.
- Lempiäinen, Pentti 2004. Kummin kirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Lindfors, Helena 2008. Perinne elämäksi. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus/ LK kirjat, 255-282.
- Luumi, Pertti 2002. Esteettis-uskonnollinen kasvatus. Teoksessa Saarinen, Seija (toim.) Kaikille tilaa riittää. Päivähoidon uskontokasvatus. Helsinki: Lasten Keskus. s. 36-42.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus/ LK kirjat, 63–82.
- Niemi, Hannele 2010. Opettaja hyvän, pahan ja pyhän silmässä. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.). Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 15-35.
- Ojell, Raija 2008. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja eli Vake. Teoksessa Tiina Kangasmaa, Heljä Petäjä & Päivi Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus, 121-125.
- Petäjä, Heljä 2008. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus/ LK kirjat, 121-129.
- Pietarinen, Juhani 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat, 58–69.
- Porkka, Jouko 2008. Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus/ LK kirjat, 153-220.
- Pruuki, Lasse 2010. Miten puhun ja kuuntelen? Dialogisuus varhaiskasvatuksessa ja erityisesti uskontokasvatuksessa. Teoksessa Ubani, Martin; Kallioniemi Arto

- & Luodeslampi, Juha (toim.) 2010. Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 89-103.
- Puustjärvi, Anita 2010. Uskonto ja lapsen mielenterveys. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.). Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 157-168.
- Reiman-Salminen, Kaija 2008. Sukupolvien ketju kannattelee. Teoksessa Kari Vaijärvi (toim.) Lapsi ja isovanhemmat: puheenvuoroja isovanhemmudesta. Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö 3/2008. Espoo: Cultura, 47-57.
- Riekkinen, Wille 2008. Kristillisen kasvatuksen lähtökohdista. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus / LK-kirjat, 83-93.
- Ristimäki, Anu 2009. Kastekumppanuus? Vanhempien näkemykset ja kokemukset pienten lasten kristillisestä kasvatuksesta kotona ja kirkossa. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma.
- Ruokonen, Inkeri & Ruismäki, Heikki 2010. Musiikin merkitys lapsen kauneudentajuun ja ihmisyyteen kasvamisessa. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.). Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 209-224
- Räsänen, Antti 2008. Kristillinen kasvatus teoriassa ja käytännössä. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus / LK- kirjat, 287–304.
- Saari, Kirsti 2010. Dialogisuus ja kohtaaminen kasvatuksessa. Teoksessa Ubani, Martin; Kallioniemi Arto & Luodeslampi, Juha (toim.) 2010. Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 104-131.
- Saarinen, Seija 2002. Uskontokasvatuksen arkea ja juhlaa. Teoksessa Saarinen, Seija (toim.) Kaikille tilaa riittää. Päivähoidon uskontokasvatus. Helsinki: Lasten Keskus, 10-16.
- Salmensaari, Leena 2003. Lapsityön teologiatalo. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) 2003. Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 217-220.
- Seppälä, Jarkko 1988. Opettava ja kasvattava kirkko. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Seurakuntien lapsityönkeskus ry i.a.a. Kirkon varhaiskasvatus. Viitattu 21.11.2011.
http://www.evl-slk.fi/kirkon_varhaiskasvatus

Seurakuntien lapsityönkeskus i.a.b. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 21.4.2012.

<http://www.evli->

[slk.fi/kirkon_varhaiskasvatus/perheet/kasvatuskumppanuus](http://www.evli-slk.fi/kirkon_varhaiskasvatus/perheet/kasvatuskumppanuus)

Simojoki, Henrik 2010. ”Jumalan käsi suojelee minua.” Lastenteologian näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 69-86.

Tamm, Maare 1988. Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. Helsinki: Lasten keskus.

Tirri, Kirsi 2002. Lapsen uskon maailma ja sen kohtaaminen. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Kaikille tilaa riittää. Päivähoidon uskontokasvatus. Helsinki: Lasten Keskus, 17-27.

Tirri, Kirsi 2003. Spiritualiteetti uskonnonpedagogisesta näkökulmasta. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 119-133.

Ubani, Martin 2010. Lapsen kokonaisvaltaisuus uskontokasvatuksessa. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.). Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 39-53.

Vainionpää, Leena 2003. Kodin hartaus. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) 2003. Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 221-228.

Virtanen, Kalevi 2005. Leikkivä kirkko – mitä ja miksi? Teoksessa Kalevi Virtanen (toim.) Kohti leikkivää kirkkoa. Helsinki: Lasten keskus, 58-65.

Wennermark, Pirjo-Liisa 2003. Raamattu lapsityössä. Teoksessa Leena Heinonen; Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 135-150.

LIITTEET

Liite 1: Saatekirje huoltajille

Arvoisa vastaanottaja,

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja tämä kysely on osa opinnäytetyötäni. Kyselyn avulla pyritään kartoittamaan kristillisen kasvatuksen asemaa perheissä nykypäivänä. Sen avulla selvitetään myös, toivotko sinä, lapsen vanhempi tai huoltaja, tukea lapsesi kristillisessä kasvatuksessa. Jokainen vastaus on tutkimuksen kannalta hyvin tärkeä. Kaikki vastaukset ovat nimettömiä ja ehdottoman luottamuksellisia.

Kyselyssä on ohjeet kysymyksiin vastaamisesta. Suurin osa kysymyksistä on monivalintakysymyksiä. Lopussa on pari avointa kysymystä, joihin voit vapaasti kirjoittaa vastauksesi. Jos sinulla on useampi lapsi, saattaa vastauksesi joissain kysymyksissä vaihdella lapsikohtaisesti. Tässä tapauksessa toivon, että vastaatte kyselyyn sen lapsen näkökulmasta, joka osallistuu seurakunnan toimintaan. Tärkeää on, että vastauksesi on rehellinen ja kuvaa juuri sinun näkemyksiäsi.

Kyselyyn vastaamiseen menee noin 10-15 minuuttia. Kysely palautetaan suljetussa kirjekuoressa, jotta vastausten luottamuksellisuus säilyy. Kirjekuoren saat kyselyn mukana. **Kyselyn voi täyttää ja palauttaa saman tien** lastenohjaajille. Sen voi myös ottaa **mukaan kotiin** täytettäväksi ja palauttaa samalla **kun hakee lapsen kerhosta**, tai tuoda sen **jollakin seuraavalla toimintakerralla** lastenohjaajille. Kyselyn viimeinen palautuspäivä on viimeisellä kerhokerralla ennen joulua!

Avustasi kiittäen,

Anna Laine

anna.laine@student.diak.fi

0400 XXXXXX

Liite 2: Ohjeet kyselyn jakajalle ja vastaanottajalle

Ohjeet kyselyn jakajalle ja vastaanottajalle

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja tämä kysely on osa opinnäytetyötäni. Kyselyn avulla pyritään kartoittamaan kristillisen kasvatuksen asemaa perheissä nykypäivänä. Sen avulla selvitetään myös, toivovatko lapsen vanhemmat ja huoltajat tukea lapsensa kristillisessä kasvatuksessa. Kysely jaetaan päivä-, perhe- ja leikkikerhoissa, sekä musapyhiksissä.

Jokainen vastaus on tutkimuksen kannalta hyvin tärkeä. Kaikki vastaukset ovat nimettömiä ja ehdottoman luottamuksellisia. Kyselyssä on ohjeet kysymyksiin vastaamisesta. Suurin osa kysymyksistä on monivalintakysymyksiä. Lopussa on pari avointa kysymystä. Kyselyyn vastaamiseen menee noin 10-15 minuuttia. Toivon, että kannustaisit vanhempia vastaamaan kyselyyn.

Kysely palautetaan suljetussa kirjekuoressa lastenohjaajalle. Palauttamiseen on kolme vaihtoehtoa:

1. Kyselyn voi täyttää ja palauttaa saman tien lastenohjaajille (ensisijainen vaihtoehto).
2. Kyselyn voi ottaa mukaan kotiin täytettäväksi ja palauttaa samalla kun hakee lapsen kerhosta (jos haluaa miettiä kysymyksiä tarkemmin).
3. Kyselyn voi myös tuoda lastenohjaajille kerhoon jollakin seuraavalla toimintakerralla.

Kyselyn viimeinen palautuspäivä on viimeisellä kerhokerralla ennen joulua! Vanhemmilta palautuneet kyselyt toimitetaan Päivi Laineelle lapsityön palaverissa ennen joulua.

Tutkimuksen kannalta on tärkeää tietää, kuinka monta kyselyä on jaettu. Merkitse siis tähän lomakkeeseen, kuinka monta kyselyä jaoit ja missä toimintamuodossa.

Jaettujen kyselyiden määrä _____

Toimintamuoto _____

Vaivannäöstäsi kiittäen,

Anna Laine

anna.laine@student.diak.fi

0400 XXXXXX

Liite 3: Kysely

Rengasta seuraavissa kysymyksissä vain yksi vaihtoehto.

1. Kuka vastaa kyselyyn?
  1. Äiti
  2. Isä
  3. Muu huoltaja, kuka? _____

2. Vastaajan syntymävuosi _____

3. Vastaajan siviilisäätö
  1. Naimaton
  2. Avoliitossa
  3. Avioliitossa
  4. Rekisteröity parisuhde
  5. Eronnut tai asumuserossa
  6. Leski

4. Mihin seuraavista kuulut?
  1. Evankelis-luterilainen kirkko
  2. Ortodoksinen kirkko
  3. Muu uskonnollinen yhteisö, mikä? _____
  4. En mihinkään edellisistä

5. Mihin seuraavista lapsen toinen vanhempi kuuluu?
  1. Evankelis-luterilainen kirkko
  2. Ortodoksinen kirkko
  3. Muu uskonnollinen yhteisö, mikä? _____
  4. Ei mihinkään edellisistä

6. Mihin seuraavista lapsesi kuuluu?
  1. Evankelis-luterilainen kirkko
  2. Ortodoksinen kirkko
  3. Muu uskonnollinen yhteisö, mikä? _____
  4. Ei mihinkään edellisistä

7. Kuinka monta lasta teillä on?
  1. Yksi
  2. Kaksi
  3. Kolme
  4. Neljä tai enemmän

8. Minkä toiminnan kautta sait tämän lomakkeen?
  1. Päiväkerho
  2. Perhekerho
  3. Leikkikerho
  4. Musapyhis

Rengasta kahdessa seuraavassa kysymyksessä kaikki perhettänne koskevat vaihtoehdot.

9. Mihin kaikkiin seuraavista Kymin seurakunnan lapsi- ja perhetyön toiminnoista ja tapahtumista perheenne tai lapsenne on osallistunut?

1. Päiväkerho	7. Koko suvun pyhäkoulu
2. Perhekerho	8. Helmikirkko
3. Leikkikerho	9. Puurokirkko
4. Avoin kerho	10. Perhemessu
5. Musapyhis	11. Mistä löytäisin sen joulun -tapahtuma?
6. Pyhäkoulu	12. Muu, mikä? _____

10. Mitä seuraavista kristinuskoon liittyvistä asioista teiltä löytyy kotoa?

1. Raamattu	7. Risti
2. Virsikirja	8. Lasten Raamattu
3. Katekismus	9. Lasten hengellistä kirjallisuutta
4. Kristinuskoon liittyvä taulu. (esim. suojelusenkeli)	10. Lasten hengellinen laulukirja
5. Ikoni	11. Kotien rukouskirja
6. Kotialttari tai muu hiljentymiselle varattu paikka	12. Lapsen kastekynttilä
	13. Hengellisen musiikin cd-levy
	14. Hengellinen dvd-levy
	15. Muu, mikä? _____

Rengasta seuraavissa kysymyksissä kultakin riviltä sopivin vaihtoehto.

11. Kuinka paljon seuraavat asiat vaikuttavat lapsenne kasvatukseen?

	Ei ollen- kaan	Vähän	Jonkin verran	Paljon	Erittäin paljon
Oma lapsena saatu kasvatust	1	2	3	4	5
Suvun perinteet ja niiden säilyminen	1	2	3	4	5
Kristilliset perinteet	1	2	3	4	5
Oma uskonnollinen vakau- mus/maailmankatsomus	1	2	3	4	5
Raamatun opetukset	1	2	3	4	5

12. Kuinka usein perheessäsi tehdään seuraavia asioita?

	Ei koskaan	Muutaman kerran vuo- dessa	Pari kertaa kuussa	Viikoittain	Päivittäin
Rukoillaan lapsen kanssa (esim. iltarukous, ruokarukous)	1	2	3	4	5
Kotona luetaan Raamattua (esim. jouluevankeliumi)	1	2	3	4	5
Luetaan lapsen kanssa hengellisiä kirjoja	1	2	3	4	5
Lauletaan lapsen kanssa virsiä tai hengellisiä lauluja	1	2	3	4	5
Lapsi tai perhe osallistuu seurakunnan toimintaan/ tapahtumiin	1	2	3	4	5
Perheessä noudatetaan kristillisiä perinteitä	1	2	3	4	5
Perheessä vietetään kristillisiä juhlia (esim. joulukuukokous, pääsiäinen)	1	2	3	4	5
Kotona pidetään hartaushetkiä	1	2	3	4	5
Käydään lapsen kanssa läheisten haudoilla	1	2	3	4	5
Lapsi tapaa kummi- aan/kummejaan	1	2	3	4	5
Keskustellaan lapsen kanssa uskonnollisista tai hengellisistä asioista	1	2	3	4	5
Keskustellaan lapsen kanssa eettisistä kysymyksistä (mikä on oikein/väärin)	1	2	3	4	5

13. Kuinka usein lapsen kanssa keskustellaan tai lapselle kerrotaan kotona seuraavista asioista?

	Ei koskaan	Melko harvoin	Silloin tällöin	Melko usein	Usein
Jumala	1	2	3	4	5
Jeesus	1	2	3	4	5
Raamatun kertomukset	1	2	3	4	5
Lapsi on Jumalan lapsi	1	2	3	4	5
Luominen	1	2	3	4	5
Mitä tapahtuu kuoleman jälkeen	1	2	3	4	5
Joulun kristillinen merkitys	1	2	3	4	5
Pääsiäisen kristillinen merkitys	1	2	3	4	5

14. Kuinka usein lapselle opetetaan kotona seuraavista asioista?

	Ei koskaan	Melko harvoin	Silloin tällöin	Melko usein	Usein
Rehellisyys	1	2	3	4	5
Muiden auttaminen	1	2	3	4	5
Kiusaaminen on väärin	1	2	3	4	5
Anteeksipyyttäminen ja anteeksiantaminen	1	2	3	4	5
Vanhempien kunnioittaminen	1	2	3	4	5
Erilaisten ihmisten kunnioittaminen	1	2	3	4	5
Suvaitsevaisuus	1	2	3	4	5
Kymmenen käskyn sisältö ja noudattaminen	1	2	3	4	5
Raamattu on pyhä kirja	1	2	3	4	5

15. Mitä mieltä olet seuraavista kristilliseen kasvatukseen liittyvistä väittämistä?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Lapsen tulee saada kristillistä kasvatusta kotona	1	2	3	4	5
Lapsen tulee saada kristillistä kasvatusta seurakunnalta	1	2	3	4	5
Kummien tehtävä on auttaa vanhempia lapsen kristillisessä kasvatuksessa	1	2	3	4	5
Kristillinen kasvatusta antaa lapselle turvaa	1	2	3	4	5
Kristillinen kasvatusta auttaa lapsen moraalisisessa kehityksessä	1	2	3	4	5
Kristillinen kasvatusta turvaa perinteiden siirtymisen seuraaville sukupolville	1	2	3	4	5
Kristinuskon pääasioiden tietäminen kuuluu yleissivistykseen	1	2	3	4	5
Kristillisen kasvatuksen merkitys on muuttunut. Jos on niin miten?	1	2	3	4	5
_____					
_____					
_____					
_____					
_____					
_____					

Rengasta seuraavissa kysymyksissä sopivin vaihtoehto.

16. Onko lapsellanne kummeja?

1. Kyllä, kuinka monta? _____
2. Ei

17. Kuinka paljon kummit osallistuvat lapsenne kristilliseen kasvatukseen?

Eivät lainkaan   1   2   3   4   5   Erittäin paljon

18. Toivoisittekö kummien osallistuvan enemmän lapsenne kristilliseen kasvatukseen?

1. Kyllä
2. Ei
3. En osaa sanoa

19. Kuinka paljon isovanhemmat osallistuvat lapsenne kristilliseen kasvatukseen?

Eivät lainkaan   1   2   3   4   5   Erittäin paljon

20. Toivoisittekö isovanhempien osallistuvan enemmän lapsenne kristilliseen kasvatukseen?

1. Kyllä
2. Ei
3. En osaa sanoa

21. Koetteko saaneenne seurakunnalta tukea lapsenne kristillisessä kasvatuksessa?

En ollenkaan   1   2   3   4   5   Erittäin paljon

22. Missä asioissa koette saaneenne tukea?

---

23. Toivoisittekö seurakunnalta tukea lapsenne kristillisessä kasvatuksessa?

En lainkaan tukea   1   2   3   4   5   Paljon tukea

24. Millaista tukea toivoisitte? Missä asioissa?
